Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...мнай 1921 оной ...ин 21-һээ гарана. | № 171 (18494) | 1990 оной июлиин 26, четверг | Сэн 3 мүн.

Тэжээл бэлэдхэлгэ—бүгэдын хэрэг

ГОМДОХО ҮНДЭҺЭН ҮГЫ

...ар уларилтай жэл ...һаань, мүнөө манай ...сабшалангай ногоон ...аар ургаа. Илангаяа ...хээр ороһон хура ...хойшо ногооной ур...шье һайн болошоо. Байгалай эр е ша...ток голые тойроһон ... дээрэ үнинэйшье ... үндэр баян ургаса ...эз нютагай зон ба...асаяа саг соонь саб...н шанартай үбһэ бэ...ээшэ мүнөө манай ...звенонуудай гол зо...оод байна. Гэбэшье ...оо, аадар орожо, ... үбһэ өхөөр сабша...аа хуряаха арга ол... Звенонуудта һаял 20 ...тарай ногоон саб...

...шье тэжээл бэлэдхэг...низаторнуудай миин ...АВМ түхэлэй агрега...эй грануляторые бү...эхээр заһабарилжа түгэс бэлэн болгоод, һаянай олон жэлэй ногооной һайнаар гараһан ургасые сабшажа, түрүүшын 24 тонно витаминтай ногоо монсогор гранула болгон гаргаба.

Энэ агрегадаар бухыдэнь 300 тонно ногооной гурил гаргажа, хахадыень гүрэндэ худалдаха, малай эдихэ талха таряанай зүйлөөр андалдахабди. Юрэдөөл АВМ агрегадые хүдэлгэхэ шэнгэн түлишын байгаа һаань, түсэбөөр хараалагдаһанһаа үшөө ехэ «витаминка» гаргаха арга манда бии. Юуб гэхэдэ, энэ жэлдэ сабшаха ногоон элбэг ха юм.

Байгша ондо манай звенонууд 14 мянган центнер үбһэ хуряажа абаха түсэбтэй. Сабшаламнай багахан юм. Мүнөө үбһэ сабшалга, хуряалгада оньһожоруулагдаһан хоёр звено хүдэлнэ. Нэгэдэхи звеноень А. К. Поплевин, хоёрдохииень — В. М. Помазкин хүтэлбэрилнэ. Эдэнэр ургасаяа хараад байхадаа түсэбөөр хараалагдаһан үбһэеэ абахабди гэжэ найдуулна.

Энэ жэлдэ бидэ «Бурятмелиорация» барилгын управлениин ПМК-гайхидай туһаламжаар 500 гектарта намаг хатаагаа зомди. Тэрэнэй эхэнхидэ олон жэлэй ногоо, зелёнко таряа һэмди. Ногоонойнь ургаса һаяар сабшагдажа, витаминтай гурил гаргагдаха байна.

Арга боломжоёо өөһэдөө тооложо үзэхэдэмнай, бухы агрегат, звенонуудай һайнаар хүдэлөөд, түсэбтэ даабаринуудаа дүүргээд байгаа һаань, энэ жэлдэ малай условно толгой бүхэндэ 30 центнер тэжээлэй единицын хүртэхэ үбһэ хоол нөөсэлжэ абаха арга бии. Тэрэнииел бэелүүлхын түлөө хамаг хүсэеэ элсүүлхэбди.

Л. ЛИТВИН,
Кабанскын районой «Большереченский» совхозой директор.

ӨӨҺЭДЫГӨӨ ХАНГАХАГҮЙМНАЙ

Энэ жэлэй ган гасуурһаа боложо, манай ажахы үбһөөр өөһэдыгөө хангажа шадахагүйнь хаш. Байгша ондо нуга сабшалангай ногоон ехэл муу байхаар хүлеэгдэнэ. Уһалагдадаг сабшалангай ургасань яһала бараг. Энэмнай Саратовай олтирог, хоёрдохи отделениин участогууд болоно. Луговод Николай Григорьевич Мясников эдэ талмайнуудые уһалһан байна.

Отделени бүхэндэ 8—10 хүнһөө бүридэһэн нэгэ-нэгэ звено хүдэлхэ юм. Мүнөө нэгэдэхи, хоёрдохи отделенинүүдэй звенонууд олтирог дээрээ ногоогоо сабшажа эхилбэ. Эндэ ургасань яһала бараг.

Дээдэ-Саянтада Фёдор Яковлевич Антонов звеное хүтэлбэрилнэ. Хоёрдохи отделениин Доодо-Саянтада залуу механизатор Николай Кузьмин мүн лэ үбһэшэдэй коллектив даажа абанхай.

Манай ажахыда 654 гектар нуга сабшалан бии. Энэ талмайнгаа ургасыень ажалай 18—20 үдэрэй туршада бороогой ороогүй һаань, хуряажа абахаар түсэблэнэбди.

А. ЖАРКОЙ,
Тарбагатайн районой М. Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-техникумэй ахамад агроном.

...дэ XXI партсъездын ... колхозой үбһэшэ...нууд бухы 883 гек...лан дээрэһээ 24,3 ...үүтэй центнер үбһэ ...абаха түсэбтэй. Энэнь

...БША ДОРО ...АГАЛХА

...жэлэйхиһээ 2000 га...ерээр ехэ болоно.

...ажахыда 6 звено үб...оод, ногоо сабшажа ...хэды хонобо. Аха ...Василий, Михаил Фе...ий, мүн Геннадий Пет...лай Перелыгин, Алек...ев, Василий Шиханов ...даадаг звенонууд бү... гол түлэб оньһон ...хүсөөр сабшаха, ху... Илангаяа пресс-под...үдые хүдэлгэжэ ехэн...э тюгүүд болгон ... тусхай ехэ һараб...ай доро зөөжэ со...йна.

В. БОРИСОВ.
...ологэй район.

ШАДАЖА АБАНА

Тээсгэнэй хура бороотой байгаашье һаань, «Пригородный» совхозой Л. П. Батышевай хүтэлбэрилдэг звеногойхид арга хүргыень оложо, яһала горитой үбһэ бэлэдхэжэ шадаа.

Бүхыдөө 12 хүнһөө бүридэһэн звеногой гэшүүд морин болон тракторай косилкаар, гар хажуураар үбһэеэ сабшана.

Эндэ хүдэлмэришэ бэрхэ хүнүүд — механизаторнууд В. А. Сметанин, А. А. Патрахин, Ф. К. Шадрин, гар хажууршад В. Посельский, М. Овчинников, А. Никитин гэгшэд нүхэдтөө үндэр бүтээсэтэй ажалай жэшээ харуулна.

Һүүлэй мэдээгээр эдэнэр 200 гаран центнер үбһэ һүрилэнхэй.
Ивалгын район.

В. НИНДАКОВ.

Республикымнай ажалай үдэр

О. И. Вертинская «Жилгражданстрой» трестын барилга-хабсаралгын 7-дохи управлениидэ штукатур-шэрдэгшээр хүдэлнэ. Тэрэ техническэ мэргэжэлэй училищи дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр эндэ ажаллахаяа ерэһэн юм. Мүнөө Ольга Ивановна 5-дахи разрядтай болонхой. Бригадынгаа хүндэтэй хүнүүдэй нэгэн юм. Сүг хүдэлдэг нүхэдынь звеньевойгоор һунгаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ О. И. ВЕРТИНСКАЯ.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

НЁДОНДОНОЙ ДҮНТЭЙ САСУУЛБАЛ...

Манай комбинадай коллектив үнгэрһэн хахад жэлэй туршада хэлсээтэ уялгануудай ёһоор продукци эльгээхэ түсэбөө 100 процент дүүргэбэ. Нёдондоной энэ үеынхиһөө 31 миллион түхэригөөр үлүү ехэ товарна продукци үйлэдбэрилэгдөө гэхэ гү, али энэ тагаар ургалтын хэмжээн 10,2 процентдэ хүрэбэ.

70 тонно угаагдаһан ноохон, 31 мянган метр бэлэн бүд нёдондоной энэ үеынхиһөө ехээр үйлэдбэрилэгдөө. Нарин сэмбын үйлэдбэридэ продукциин ургалта хангагдаа гэхэ гү, али 1989 оной энэ үеынхиһөө 4,5 процентээр ехэ продукци гаргагдаа.

Шанаргүй продукци гаргаһанай түлөө гомдолнууд 7 дахин ороо. Иимэ продукци үгы шахуу гээд тэмдэглэмээр.

13 миллион түхэригөөр ехэ арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараан гаргагдаа. 62 миллион түхэригтэ энэ эд бараан хүрэнэ.

37 миллион түхэригэй олзо оршо жэлэй түрүүшын хахадта абтаба. 1989 оной түрүүшын хахад жэлэйхидэ орходоо энэнь 10 миллион түхэригөөр ехэ болоно. Хүдэлмэрилэгшэдэй дундуур зэргын салин хүлһэн 318 түхэригтэ хүрэжэ, 16 түхэригөөр дээшэлээ гэшэ.

Ниитын журам, гурим хазагайруулха, ажалһаа һаатаха ушарнууд дайралдаагүй.

В. ШАЛАК,
Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай таһагай начальник.

ҮЛҮҮЛЭН ДҮҮРГЭНЭ

Һүүлэй жэлнүүдтэ Загарайн карьероуправлениин коллектив районой промышленна предприятинуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эрхимлэгшэдэй тоодо заабол оролсоһон байдаг болонхой. Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй түсэбые сүм бэелүүлжэ шадаа. Жэшээлхэдэ, түсэбэй ёһоор 420 мянган түхэригэй товарна продукци гаргаха ёһотой аад, бодото дээрээ 500 мянган түхэригтэ хүргэһэн байна. Мүн продукци худалдаха түсэб 111 процент дүүргэгдөө. Баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци хэрэглэгшэдтэ эльгээхэ талаар урда һарада гээрдэлдэ орһон аад, июнь соо тэрэнээ хүсэлдүүлжэ, түсэбөө бэелүүлжэ шадаа. Доломит малтан абаха хахад жэлэй даабари 6,7 мянган тонноор үлүүлэгдөө.

Предприятиин үнинэй хүдэлмэришэн Виктор Антонович Заиграевай хүтэлбэрилдэг доломит бутаргагшадай комплексно бригада хамтын подрядай гуримаар хүдэлжэ, үндэр дүнгүүдые туйлажа, социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ гараба. В. М. Карбаиновай хүтэлбэрилдэг бригада уурхайһаа доломит зөөхэ түсэбөө холо үлүүлжэ, жолоошодой дундаһаа шалгарна. Үрэмдэлгын станогой машинист П. А. Калашников жэлэй эхинһээ һара бүриин даабари 20—30 процентээр үлүүлэн дүүргэжэ, «мэргэжэлээрээ эрхимлэгшэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Мүнөө управлениин коллектив байгша оной түсэб сүм дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллана.

А. ТРОФИМОВА.

Зунай бэлшээриие зүбөөр хэрэглэе!

1990 ондо үнеэн бүриһөө 2500 килограмм һү haaхын түлөө!

1990 ОНОЙ ИЮЛИИН 20-ной МЭДЭЭН

Районууд	haaгдаһан һүн (килограммаар): Жэлэй эхинһээ үнеэн бүриһөө	Нёдондонойхитой сасуулхада (+) ба (—)	Үнеэн бүриһөө сүүдхэдэ	Жэлэй эхинһээ хойшо бүхыдөө haaгдаһан һүн нёдондонойхитой сасуулхада (центнерээр) (+) ба (—)
...Байгалай	1718	—64	8.8	+55
...икалиин	1649	+ 3	9.6	+550
...скын	1620	—25	10.1	—1765
...ын	1555	+231	9.2	—6678
	1530	+123	8.4	—2077
...ын	1483	—194	8.1	—8372
...-Шэбэрэй	1454	+72	7.7	+3713
...хаанай	1451	+138	8.2	+3336
	1443	+14	8.0	+2653
...атайн	1430	+54	6.3	+3037
...айн	1401	—26	9.0	— 71
...ын	1366	—112	9.9	+6117
...нэй	1319	—18	6.5	— 488
...рэй	1243	+62	7.0	+2815
...ын	1216	—89	7.5	— 412
...жанай	1211	+109	8.1	+4032
...минай	1209	— 2	6.3	— 308
...гын	1096	—21	7.3	—2508
...ын	1037	—333	6.0	+3713
	570	+35	3.8	+ 310
...блика бүхыдөө	1381	+14	8,0	+20579

...һэн жэлэй зургаа һа...оног соо 114,7 мянган центнер һүн haaгдаһан ...гша оной энэ үе соо 116,7 центнер сагаан эдеэн байна.

20 районой 11-ниинь ...лияа дээшэлүүлээ. Гэ...хамта арбан районой ...ууд сүүдхэ соо нёдондо... үеынхитэй сасуулхада ...үриһөө бага һү haaжа...

...ээнь, Баунтын райондо ...о энэ үедэ үнеэн бү... сүүдхын 8,7 килограмм ...жа байбал, мүнөө орой...доол 7,5 килограмм һү абана. Тэрэ мүртөө һүүлэй арбан хоног соо һү haaлияа үшөөшье доошонь оруулаа. Хура бороогой ходо ороһондо, ехэ халуун байһанда шалтаад, һүүлэй үедэ Тарбагатайн, Захааминай, Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй, Хойто-Байгалай районуудай ажахынууд һү haaлияа доошолуулаа. Харин энэ үедэ малаа үдэр, һүнигүй һайнаар адуулжа, үшөө нэмэлтэ ногоон тэжээл эдюулжэ, Кабанскын, Сэлэнгын, Ивалгын районууд амжалтатай.

Мүнөө үедэ хаа хаанагүй бэлшээриин ногооной һайн болоод, мүн таримал ургамалнуудай ногоон ургаса сабшажа, нэмэлтэ тэжээл эдюулхэ арга боломжын бии болоод байхада, үнеэдэй һү шэмые эрид дээшэлүүлхэ арга ажахы бүхэндэ бии. Тиигэжэ үнеэн бүриин үдэрэй 8,5—9 килограмм һү haaдаг болоо haa, бухы дээрээ сагаан эдеэ үйлэдбэрилгэ нилээд дээшэлүүлэгдэхэ, байгша ондо үнеэн бүриин һү haaмые 2500 килограммда хүргэхэ зорилго бэелүүлхэ талаар ургыштай алхам хэгдэхэ байна.

УРАГШАА ҺАНААТАЙ, ТҮРҮҮ ЭРМЭЛЗЭЛТЭЙ

Ажал хэрэгүүдээ шэнэ аргаар, ашаг үрэтэйгөөр эрхилхэ, даалгагдаһан хүдэлмэридөө эзэн ёһоор хандаха гээшэ урагшаа һанаатай, түрүү эрмэлзэл бодолтой хүнүүдэй ухаан сэдьхэлдэ батаар түбхинэһэн байдаг.

Ахымнай Хүүргэ нютагай Мэлс Ошорович, Ольга Дашиевна Арзухаевтан район дотороо эгээл түрүүшын арендаторнууд мүн. Тэдэнэр Угаае-Харһан гэжэ тосхондо ажаһуудаг юм. Арендэдэ орохын урда тээ арга боломжонуудаа, хаба шадалаа яһала тооложо, бодомжолжо үзэһэн ааб даа. Тиигээд лэ «шадалтайбди» гэжэ һанахадаа, энэ шэнэ арга хэрэглэжэ эхилээ. Тэрэ гэһээрнь жэл болобо. Ольга Дашеевна 125 толгой һарлагуудтай, харин Мэлс Ошорович 50 адуутай. Арендын ёһоор адуу малһаа гадна 10 гаран гектар газар сабшалан, багахан таряалан, хото хорёо гэхэ мэтэ бултадаа арендаторнуудай мэдэлдэ үгтэнхэй. Эдэ бүгэдэһөө, хэлсээнэй ёһоор, юу олоноб?

Зарим тэды дүнгүүдээ согсолхо саг туланхай. Һарлагуудһаа 110-аад тугал абтанхай, үшөө 7—8 үнеэн тугаллаха юм. 100 һарлагһаа 90 тугал абаха гэһэн эрмэлзэлтэй юм.

— Энэмнай хүсэлдэхэ ёһотой,— гээд, Мэлс Ошорович хэлээ һэн.— Һаянай 67 толгой буруу тушаагаабди.

— Хэды шэгнүүртэйгээр тушаабабта?— гэжэ асуубаб.

— 106—107 килограмм амидын шэгнүүр нэгэ буруу татаа,— гэбэ Мэлс Ошорович.— Эдэш һарлаг гунжадай тугалнууд шуу.

Һайн харууһан, эдеэлэлгэ эндэ ехэ удха шанартай. Тэрэнһээл боложо, тугалнуудынь үбэлдөө шэгнүүрээ доошолуулаагүй, үшөө нэмээһэн удхатай байна бшуу.

— Адуунтнай ямар бэ?

— Адуун яахаб. 37 гүүн унагаланхай, үшөө 10 гаран унаган абтаха ушартай.

— Үбһэ тэжээлтнай энэ жэлдэ хүрөө ааб даа?

— 410 центнер үбһэн абтаа һэн. Тэрээнһээнь 40 центнер үбһэ хүршэ «50 лет Октября» колхоздоо үгөө һэмди. Хүршэнэртөө туһалха хэрэгтэй ха юм даа. Адуунда эдюулхэ гэжэ 18 мэшээг обёос худалдажа абаа һэмди.

— Иигээд адуу малтнай үбэлэй ута нюрга яһала һайн гаталжа, зунай сагта оробо ха юм даа. Хэһэн, бүтээһэн ажалайнгаа түлөө али зэргын мүнгэ абаха байнат?

— Хэһэн ажал хүдэлмэри үни тоологдоһон байха зэргэтэй аад, үшөөл удаарна. Өөһэдымнай багсаамжаар 7—8 мянган түхэриг болохо ха. Үшөөл һайнаар тоолохо хэрэгтэй. Энэ талаар манай «Найрамдал» колхозой правлени, бухгалтери үшөөл һулаар хүдэлнэ,— гэжэ Ольга Дашеевна хэлэнэ.— Правлени, партийна организаци зүблөө, суглаануудаа зарланагүй. Колхозой малшадай ажабайдалда нүлөөлхөөр асуудалнууд шиидхэгдэнэгүй. Ноёднай залуушуул юм. Түрүүлэгшэ Лев Георгинов, парторг Жамбал Налханов, ахамад бухгалтер Бата Путункеев мүн. Залуу зон хадаа һураха ааб даа. Бидэ, наһатайшуул хамһалсаха, туһалха ушартайбди.

Саашань Ольга Дашеевна һү haaлиин ябаса тухай хөөрөө һэн.

— Һаалишаднай зуһаландаа (Нюрганда) мүнөө байна. Тэед гайхалтай. Света Самаева Руслина Гармаева хоёр тус тустаа 12 үнеэдые haaха юм. Харин тиихэдэ Сэсэг Лопсоновна Торпинкеева хоёр нормо haaна. (Нэгэ haaлишанда 18 үнеэд байха ушартай). Теэд энээниие шиидхэхэ хүн олдоногүй. Бригадир нүхэр Никифоров В. Б., түрүүлэгшэ Гооргинов Л. Н., парторг Налханов Ж. А. тэрэ эхэнэртэ юушье хэлэнэгүй. Энэ буруу гэхэ байнаб. Ниитын хэрэгэй түлөө haaмхай үнеэдээ тэгшээр хубаагаад, эбтэй зэтэй ажаллаха, ехэ һүнэй түлөө адли тэмсэхэ зэргэтэй ха юм,— гэжэ Ольга Дашеевна һанаа зобонгёор хэлээ һэн.

Энэ ажалша, урагшаа һанаатай бүлэ зунай үедэ малайнгаа ашаг шэмые нэмээхын түлөө оролдоно.

Бл. ГАЛСАНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Бэеын тамирай соёл болон спорт хүгжөөхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө Буряадай Гүрэнэй Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай кафедрые даагша Цинкер Виталий Михайловичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

x x x

Спортивна үндэр дүнгүүдые туйлаһанайнь, бэеын тамирай соёл болон спорт олоной дунда эдэбхитэйгээр тараанаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба гэбэл:

Дабаев Мэлс Юндуновичые — «Динамын» Буряадай республиканска бүлгэмэй дэргэдэхи олимпийскэ бэлэдхэлэй «Стрела» түбэй ахамад тренер;

Темников Геннадий Ивановичые—бэеын тамирай болон спортын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй инструктор.

ТАСС ШЭНЭ ҺОНИН

Индиин Премьер-Министр айлшалһаар

Июлиин 24-дэ Кремль соо болоһон албанай уулзалга дээрэ СССР-эй Президент М. С. Горбачев Индиин Премьер-Министр Вишванатх Пратап Сингх хоёр дэлхэйн хүгжэлтын шэнэ шататай, мүн оронуудтань боложо байһан гүнзэгы ехэ хубилалтануудтай холбоотойгоор уласхоорондын ба хоёр талын үргэн олон асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн байгаа.

Премьер-Министрэй албанай хэрэгээр ерэлгэнь СССР болон Индиин хоорондохи харилсаануудые урагшань дабшуулха, дэлхэйн политикадахи совет-энэдхэг эрхэ нүхэсэлнүүдтэ эршэ олгохо аргатай, этигэл найдалай ба харилсаа холбооё залгамжалан үргэлжэлүүлхэ ябадал болоно гэжэ М. С. Горбачев сэгнэбэ.

Дэлхэйн политикын шухала асуудалнууд дайрагдаһан, совет-американ ба энэдхэг-американ холбоо барисаае һайжаруулгын үүргэ онсологдон заагдаһан, Европодо боложо байһан ехэ хубилалтануудай, СССР-эй болон Хитадай, Индиин ба Хитадай хоорондохи харилсаануудай һайжаржа байлгын бухэдэлхэйн удха шанар тэмдэглэгдэһэн байгаа.

Булэглэлнүүдтэ хабаададаггүй гүрэнүүдэй хүдэлөөндэ Индиин дүүргэдэг бүтэмжэтэй үүргые, хүршэ гүрэнүүдтэй харилсаануудые һайжаруулгада тэрэнэй оруулдаг хубитын уласхоорондын удха шанартай байһые М. С. Горбачев тэмдэглэбэ.

1991 ондо Эб найрамдал, хани барисаан ба харилсаа холбоон тухай договорой 20 жэлэй гүйсэхэеэ байһан дээрэһээ тэрэнииие һунгааха шухала гэжэ М. С. Горбачев В. П. Сингх хоёр хэлсээ, энэ үдэрые угтуулан, политическэ, соёлой ба экономическа талаар зохихо эдэбхи үүсхэл гаргаха хүсэлтэй байһанаа элирхэйлээ. М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр дахин Инди ошоходо, экономическа договорто гар табижа, мүнөө байгаа договорые утадхажа болохо гэжэ хэлсэһэн байна.

* * *

Пушкинай болон Толстойн зохёолнуудай Россин арад зоной дэлгэр һайхан сэдьхэлые энэдхэг арад зондо нээһэнтэй адли, Рабиндранат Тагорой зохёолнууд Индиин арадай ухаан сэдьхэлые совет хүнүүдтэ нээжэ үгэһэн байха. Агуехэ энэдхэг уран зохёолшын бүтээлнүүдые уншахадаа, орон нютагайнь хүнүүдэй гоё һайхан, тааруу зохид, үнэн зүб байдал тэшэ эрмэлзэдэг байһыень бидэ мэдэрдэгбди. Тагор манда хэзээдэшье дүтэ байгаа, дүтэ байхашье, юуб гэбэл, эдэ хүсэлэл эрмэлзэлнүүдынь ниитэ хүн түрэлтэнэй үнэтэй шухаг зүйлнүүдэй эшэ үндэһэн болоно ха юм. Москвагай Хани барисаанай сэсэрлиг соо Рабиндранат Тагорто зорюулагдаһан хүшөө баярай оршон байдалда нээгдэбэ. Совет ниислэл хотодо һайхан бэлэг хэһэн энэдхэг арадта, Индиин агуехэ хүбүүнэй бэлиг талаанда һүгэдэдэг бухы хүнүүдтэ талархалай үгэнүүд зэдэлээ. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, В. П. Сингх гэгшэд баяр ёһолол дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

* * *

Энэ үдэр Москвагай Гүрэнэй М. В. Ломоносовой нэрэмжэтэ университедтэ Индиин Премьер-Министртэ МГУ-гай хүндэтэ докторой диплом ба медаль барюулагдаба. Эрдэм ухаанай ба литературын талаар онсо габьяатай байһанайнгаа түлөө тэрэ энэ нэрэ зэргэдэ хүртөө юм.

* * *

Индиин политическэ ба ниитын гайхамшагта ажал ябуулагшадай хүшөөнүүдтэ сэсэгүүдые табижа, Махатма Гандиин ба Индира Гандиин дурасхаалые Премьер-Министр ёһолон хүндэлбэ. Бэеэ дааһан Индиин түрүүшын Премьер-Министр Джавахарлал Неругэй хүндэлэлдэ тодхогдоһон дурасхаалай самбарта Индиин правительствые толгойлогшо сэсэгүүдые баһал табиһан байна.

(ТАСС).

ПРОФСОЮЗУУД ТУХАЙ ХУУЛИ БАТАЛАН АБАХА

СССР-эй профсоюзуудай эрхэнүүд тухай хуулиие намарай сесси дээрэ хаража үзөөд, баталан абаха гүйлтатайгаар совет һалбариин профсоюзуудай түбэй комитедүүд ороной парламентда хандаба.

Хэблэлдэ толилогдоһон «Ниитын нэгэдэлнүүд тухай» ниитэ гүрэнэй хуулиин проектые буруушааж байһанаа, СССР-эй Верховно Соведтэ зорюулһан мэдүүлгэ соогоо бэшээ. Хэрбээ энэ хуулиин документын баталагдан абтаа һаа, профсоюз политическэ партинуудтай, арадай фронтнууд болон эрхэтэдэй бусад нэгэдэлнүүдтэй адлидхагдаха, энэнь общество соо тэрэнэй дүүргэхэ үүргэдэ таарахагүй байна. Тус хуулиин проект эсэгэ оронойшье, уласхоорондыншье профсоюзай хүдэлөөнэй бодото байдалда зүришэнэ. Нүгөө талаһаа, зарим союзна республиканууда профсоюзууд тухай хуулинууд баталагдан абтанхай, үгышье һаа, тэдэниие бэлдэжэ байнхай. РСФСР-эй Дулдыдангы бэшэ профсоюзуудай федерациин совет иимэ документ зохёожо эхилэнхэй.

Профсоюзуудай эрхэнүүд тухай ниитэ союзна хуули баталан абалга юундэ унжагайрнаб гэжэ предприятинууд болон эмхи зургаануудай профсоюзай эмхинүүд ходо асуудаг гээд мэдүүлгэ соонь хэлэгдэнэ. Иимэ шухала шиидхэбэри абалгые түргэдхэхэ талаар эрилтэ хангалтагүйгөөр табигдана гэжэ ВЦСПС-ые ба профсоюзай ЦК-е гэмнэдэг байна.

Профсоюзууд тухай ниитэ гүрэнэй хуулиин документын үгы байһан дээрэһээ ажалшадай аша туһые хамгаалха талаар ажал ябуулгань хуулияар найдамтайгаар хангагданагүй. Ниитын эмхинүүд тухай хуулиин баталагдан абтаһан ушарта профсоюзууд гүрэнэй зургаануудһаа дулдыдаха болохо, энэнь демократиин гол ёһонуудта тааранагүй.

СССР-эй профсоюзуудай эрхэнүүд тухай хуулиие баталан абалга хадаа хуули ёһото гүрэн байгуулгын, дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оролгын эрхэ байдалда ажалшадые социальна талаар хамгаалха зорилгонуудта харюусамаар парламентын шухала ябуулга болохо гэжэ һалбариин профсоюзуудай түбэй комитедүүд тоолоно.

(ТАСС).

ЗАМБУУЛИН ХУДАР ГАРАХАЯА БЭЛДЭНЭ

НИИДЭЛГЭ ЗАЛАН ХҮТЭЛХЭ ТҮБ. (ТАСС). Эрдэм-шэнжэлэлгын «Мир» комплексын зургаадахи гол экспедициин экипаж ниидэлгээ үргэлжэлүүлнэ. Астрофизическэ туршалгануудай программын ёһоор, ультрафиолетовэ «Глазар» телескоп хэрэглэлгэтэйгээр огторгойн оршом хоёо дахин буулгагдаһан байгаа. «Кристалл» модуль дээрэ тодхогдоһон «Букет» телескопой ба «Гранат» спектрометрэй туһаламжаар рентгеновскэ, гамма ба нейтронно элшэ туяа үе үе болоод лэ хэмжэгдэнэ.

Замбуулинай ниидэлгын эрхэ байдалда ургамалай хүгжэлтые шэнжэлхэ зорилготой замбуулинай биологиин программын ёһоор борт дээрэхи «Свет», «Светоблок-М» оранжерейнүүдтэ туршалганууд үргэлжэлүүлэгдэнэ. Редис, салат ба шэниисэ шэнжэлэгдэхэ болонхой. «Гель» гэһэн үшөө нэгэ биологическа туршалга эхилэгдээ.

Хараалагдаһанай ёһоор, июлиин 26-да замбуулин худар гарахын тула Анатолий Соловьев Александр Баландин хоёр скафандрнууд болон түхеэрэлгэнүүдые бэлдэнэ. Космонавтнууд комплексын газаа тээ зарим хүдэлмэри хэхэ, июлиин 17-до замбуулин худар гарахадаа, хүсэд хааж шадаагүй «Квант-2» модулиин шлюзэй таһалгын газаа үүдые хааха болоно.

Медицинскэ шэнжэлгэнүүдэй харуулһанай ёһоор, командир бортинженер хоёрой бэенүүд һайн.

ОШСКО ОБЛАСТЬДОХИ БАЙДАЛ

ФРУНЗЕ. Үнгэрһэн сүүдхэнүүдтэ Ошско областьдохи байдал ехээр хубилаагүй.

Областиин статуправлениин мэдээнүүдэй ёһоор, промышленна предприятинуудта хүдэлдэг хүдэлмэришэдэй 59 процентнь, барилга дээрэ — 89 процентнь, транспортын эмхи зургаанууда —78,7, худалдаа наймаанда —95,6, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта —91,9, ажануудалай талаар хангалгын предприятинуудта —78,8, хэлхээ холбооной предприятинуудта —93,2 процентнь ажалдаа гараһан байна.

Ош ба Джалал-Абад хотонуудай, Советскэ, Кара-Суйска болон бусад районуудта ажаһуугшадтай Киргизэй ССР-эй Верховно Соведэй депутадуудай саг үргэлжын комиссинуудай гэшүүд уулзаһан байгаа. Эндэхи байдалые гуримшуулха, хулиган ааша гаргаха ябадал эрид шууд зайсуулха асуудалнууд табигдаһан байгаа.

Узгенскэ районой байдал мүнөө дээрээ тогтууригүй байһан зандаа. Ош хотодо гурим эбдэхэ ябадал үзэгдөө.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

КПСС-эй XXVIII съездын хараалһан замаар

ШИИДХЭБЭРИ АБАХАДА ХҮНДЭ БАЙБА

КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой, партиин Железнодорожно, Октябрьска, Советскэ райкомуудай хамтын Пленум боложо, «Городской партийна организациин ерээдүйн байгууламжа тухай» асуудал хаража үзэһэн байна. Партиин Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь А. С. КОРЕНЕВ тус асуудалаар мэдээсэл хэбэ.

— Партиин шэнэ Устав болон Программна мэдүүлгэ баталан абаһан КПСС-эй XXVIII съезд хүдэлмэриеэ һая дүүргэбэ,— гэжэ А. С. **Коренев** үгэеэ эхиндэ тэмдэглэбэ.— Манай парти дотор нилээн хүшэр хүндэ байдал тогтожо, тэрэниие дабажа гараха талаар бүтэмжэтэй, бодото хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй болоод байна.

Үнэхөөрөөшье, бодото байдал һайжаруулха талаар зоной анхаран харахаар, мэдэрхээр хэмжээнүүдые абаагүй һаамнай, орон доторхи, парти доторхи байдал эрид муудажа магад гээд ойлгохоор. Тиимэһээ партийна хүдэлмэриин түбые эхин эмхинүүдтэ абаашахада, юрын коммунистнуудай болон аппарадай хоорондохи холодолгые дабахада нүлөөлмөөр партийна организацинуудай байгууламжа бии болгохо талаар зүб зам шэлэхэ хэрэгтэй байһамнай эли ааб даа.

Хамтын тус пленум дээрэ эгээл иимэ асуудал харагдаа. Улаан-Үдын городской партийна организациин таарамжатай байгууламжа тодоруулха талаар ороһон дурадхалнуудые шэнжэлхэ, согсолхо зорилготой 11 хүнһөө бүридэһэн хүдэлмэриин бүлэг байгша оной апрель соо партиин горкомой дэргэдэ бии болгогдоо һэн. Эрдэмтэд, хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэд, партийна хүдэлмэрилэгшэд тэрэнэй бүридэлдэ ороо.

Тус бүлэгэй үүсхэлээр партийна эхин организацинуудта социологическа шэнжэлэлгэ хэгдэһэн байха юм. Энээнэй дүн хараад үзэхэдэ, КПСС-эй горком гү, али райкомууд Улаан-Үдэдэ хэрэгтэй гү гэһэн асуудалаар коммунистнуудай һанамжанууд эрид ондо ондоо байба. Социологуудай асуудалнуудта харюусагшадай оройдоо 6,9 процентнь мүнөө бии байгаа байгууламжа зандань үлөөхэ гэһэн һанамжатай байба гээшэ. Улаан-Үдэ хотын партийна эхин 50 организацинуудта тус шэнжэлэлгэ үнгэргэгдөө.

Социологуудай анкетын асуудалнуудта партиин 1171 гэшүүд болон гэшүүндэ кандидадууд харюусаһан байна. Эдээнэй 19,1 процентнь хүдэлмэришэд, 60-аад процентнь инженерно-техническэ, 10 процентнь арадай эрдэм һуралсалай, соёлой, элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэд болоно.

Партиин горком үгы болгохо хэрэгтэй гээд 42,9 процент зон һанамжална. Харин 44 процентнь КПСС-эй райкомуудые үгы хэхые дурадхана. Партийна эхин 22 организацинуудта партиин горком хэрэгтэй гээд тоолоһон байна. Эдээнэй дунда прибор бүтээлгын, авиационно, «Бурятферммаш» нэгэдэлнүүдэй, шэлэй заводой, трикотаж гадар хубсаһанай фабрикын, Буряадай эрдэмэй түбэй, Зүүн Сибириин технологическа, соёлой, Буряадай хүдөө ажахын институдуудай, түмэр замай узелай болон бусад томо томо партийна организацинууд бии.

Тус асуудал партиин горкомой бюрогой заседани дээрэ һая зүбшэн хэлсэгдээ. Тиихэдэ городской партийна организациин байгууламжын хэдэн түхэл янзанууд тодоруулагдаа. Иимэ гурбан түхэл янза бии. Нэгэдэхинь, горком болон райкомуудые зандань үлөөхэ, хоёрдохинь, горком үгы болгогдоод, партийна организацинуудай секретарьнарай совет бии болгогдожо, тэрэниие тааралдуулхы эрхэ түлөөлэлгэтэй болгохо. Гурбадахинь, райкомуудые усадхажа, гансал горком үлөөхэ.

— Партиин горкомой бюро иимэ дурадхалнуудтай,— гэжэ элидхэлшэ онсолбо.— Мүнөө зүбшэн хэлсэжэ байһан асуудалнай тиимэшье юрын бэшэ. Городской партийна организациин саашанхи хуби заяан шиидхэгдэжэ байна ха юм. Тиимэһээ тон һайнаар бодожо үзөөд, шиидхэбэри абажа, партиин обкомой пленумэй үзэмжэдэ табиха болонобди. Хэн ажалгүй болохоб, хэндэ ямар байгууламжа таарамжатайб гэһэн бодолнуудаа хажуу тээ орхижо, манай хүдэлмэриие һайжаруулхада нүлөөлхэ байгууламжа хэрэгтэй гэн, тон зүб шиидхэбэри абаха ёһотойбди. Тиимэһээ бодомжотой байял! — гэжэ А. С. Коренев үгэеэ түгэсхэлдэ уряалһан байха юм.

Партиин горкомой нэгэдэхи секретариин мэдээсэл зүбшэн хэлсэлгэ тон эдэбхитэйгээр үнгэрөө гээд гансата тэмдэглэе.

«Электромашина» заводой парткомой секретарь **В. С. Гущин:**

— Мүнөөдэрэй Пленумэй үзэмжэдэ табигдаһан асуудал манай партийна организацида эдэбхитэйгээр зүбшэн хэлсэгдээ. Манай коммунистнуудай олонхинь партиин горком үгы хээд, райкомуудые үлөөхэ хэрэгтэй гээд дурадхана. Илангаяа мүнөөнэй шата дээрэ. Юуб гэхэдэ, партийна эхин организацида хэн эгээл дүтэ байнаб? КПСС-эй райкомууд ааб даа. Горкомой орондо секретарьнарай совет бии болгохо дурадхал дэмжэнэб.

СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Буряадай эрдэмэй түбэй партийна организациин секретарь **Н. А. Ленскинов:**

— Партиин горком үгы хэхэ хэрэгтэй гээд гансата хэлэхэ байнаб. КПСС-эй хүдөөгэй райкомууд сэб сэхэ обкомдо мэдэлтэй ха юм. Бидэнэр баһал асуулта үнгэргөөбди. Асуудалнуудта харюусагшадай 16 процентнь парткомгүйгөөр, 56 процентнь райкомгүйгөөр, 26 процентнь горкомгүйгөөр байжа шадахабди гээд мэдүүлээ. Партийна түлбэри райкомуудай счёдто ородог болог гээд дурадханаб. Гадна томонууд партийна организацинууд өөһэдын счёдтой болог лэ.

Улаан-Үдын авиационно нэгэдэлэй парткомой секретарь **Л. А. Качин:**

— Али нэгыень усадхаха гээд иимэ хурсаар асуудал табиһанай хэрэггүй гэжэ һананаб. Тиигэбэшье партиин райком үлэхэ ёһотой гээд коммунистнуудаймнай олонхинь тоолоно. Юуб гэхэдэ, бидэнэрэй саашанхи ажабайдалда туһатай, нүлөө ехэтэй байгууламжа партиин райком болоно ха юм. Харин партийна эхин организацинуудтахи байдал мүнөө тон хурса, шахардуу болонхой. Тиимэһээ энэ асуудал һайнаар шудалха, ойлгожо абаха хэрэгтэй. Харин бүгэдэ городой хэмжээгээр манай хүдэлмэриие таарэлдуулхынь тулада КПСС-эй обкомой бүридэл соо тусхай таһаг бии болгобол туһатай гээд һананаб.

Хэлхээ холбооной үйлэдбэриин-техническэ управлениин экономист, партийна организациин секретарь **В. И. Степанова:**

— Урданьшье партиин горком юунэй тулада хэрэгтэй юм гэжэ һанадаг һэм. Тиимэһээ ямаршье һэжэггүйгөөр КПСС-эй райкомууд хэрэгтэй, тэдэнэр лэ үлэхэ ёһотой гээд хэлэхэ байнаб. Манай райкомой таһагуудые даагшанарые, инструкторнуудые, секретарьнуудые бултыень танихабди, сугтаа хүдэлдэгбди. Харин горкомойхидые балай харагшагүйбди. Зүгөөр партиин райкомуудай байгууламжые бодомжо ехэтэйгээр эрид хубилгаха шухала.

Түргэн туһаламжа үзүүлдэг больницын ахамад врач **А. В. Ербактанов:**

— Парти доторой ажабайдалые демократизацилга райкомуудта илангаяа элеэр харагдана гэжэ тоолоноб. Харин горком хадаа түбһөө хүтэлбэрилгые улам батадхаха байгууламжа болоно. Демократизаци бүри гүнзэгырүүлхэ гэбэл, партиин райкомуудые үлөөхэ хэрэгтэй.

Партиин обкомой партийно-эмхидхэлэй болон кадрова хүдэлмэриин таһагые даагша **В. Р. Булдаев** пленумдэ хабаадагшадай олон тоото асуудалнуудта харюусаһан байха юм.

Буряадай хүдөө ажахын институдай парткомой секретарь **Б. Ц. Боржонов:**

— Бидэнэр эндэ үгэ буляалдаата арсалдаанай клуб нээбэ хэбэртэйбди. Харин бодото дээрээ нэгэ иимэ юумэн тухай бодохо ёһотой байгаабди: юрын коммунистнуудай болон хүтэлбэрилхы партийна зургаануудай хоорондо тэдэниие амяарлан бododог хана яажа усадхахаб? Коммунистнуудые партийна хүдэлмэриһөө холодуулдаг хуушан системэ һандаргаха шухала. Тиихэдээ нэн түрүүн хүтэлбэрилхы зургаануудые бүрилдүүлгын асуудалда урданайхиһаа тад ондоогоор хандаха зэргэтэйбди. Гадна партийна эхин организациин секретариин нэрэ хүндэ дээшэлүүлхэ талаар баһал горитой хэмжээнүүдые абаха ёһотой байһамнай эли.

Стандартизациин болон метрологиин Буряадай лабораториин начальник **Ю. В. Музыка:**

— Зүбшэн хэлсэлгэ буруушаг замаар ябана гэжэ һананаб. Хуушанайхяараа һулаар хүдэлдэг, юушье шиидхэдэггүй, нүлөө багатай райкомуудай орондо финансова һайн хангалгатай, кадрнуудаар тон һайнаар хангагданхай партиин горком байгаа һаа дээрэ гээд һананаб. Юуб гэхэдэ, нэгэл бүхэли хотын ажахые гурбан хуби болгожо хубаагаад хүдэлхэдэ, тон хүндэ байха гэжэ һанахаар.

«Бурятводканал» нэгэдэлэй генеральна директор **Л. А. Ткаченко:**

— Һандаржа байһан далайн онгосо дээрэхи байдал мэтэ юумэн боложо байна хэбэртэй: хэмнай амиды үлэгшэ ааб? Харин райком үлэхэ гү, али горком гү гэһэн асуудалаа орхёод, ямар байгууламжа шэлээ һаамнай, ажалдамнай таарамжатай, нүлөө ехэтэй, туһатай байхаб гээд хэлсээл. Минии һанамжа гэхэдэ, КПСС-эй хүсэ шадал ехэтэй горком үлэхэ ёһотой.

Партиин болон ажалай ветеран **Т. Н. Санжиева:**

— Би 1943 онһоо хойшо партиин гэшүүнби. 25 жэл соо партийна зургаануудта ажаллааб. Зүгөөр хэзээдэшье иимэ шахардуу, муу байдал ушараагүй юм. Юумэн бүхэндэ нэгэ толгой хэрэгтэй байдаг. Харин гансал райкомууд үлэхэдөө, толгойгүй гар, хүл үлэһэндэл болохо байна бэшэ гү? Тиимэһээ КПСС-эй горком хэрэгтэй. Энэ зургаан райкомуудһаа холо урид бии болоһон юм; Юундэ гэнтэ үгы хэхээ һанаа зомтаб?

Буряадай багшанарай институдай парткомой секретарь **Д. Д. Хуташкеев:**

— Олон партийна байгууламжын үедэ хүдэлмэри ябуулгын бии байгаа дүй дүршэл шудалха хэрэгтэй. Мүнөө хэлсэгдэжэ байһан асуудалаар юу хэлэхэбши гэхэдэ, горком гү, али райком үлөөхэ гү гэһэн асуудалаар таарамжатай экономическа үндэһэ баримта үгы байна. Харин тодорхойгоор хэлэхэ болоо һаа, партиин райкомой үлөөгдөө һаань, партийна эхин организацинуудта таарамжатай баймаар.

Энээгээр пленумэй үзэмжэдэ табигдаһан асуудал зүбшэн хэлсэлгэ түгэсхэхэ гэһэн шиидхэбэри абтаба. Тиигээд горком үлөөхэ гү, али райкомуудые үлөөхэ гү гэһэн асуудалаар дуугаа үгэлгэн болобо. Тэрэнэй дүн гаргахада, горкомой түлөө 23, райкомуудай түлөө 97 хүн дуугаа үгэһэн байба. Тиигэжэ тус пленумэй баталан абаһан таарамжатай тогтоол байгша оной июлиин 28-да зарлагдаха КПСС-эй обкомой пленумэй үзэмжэдэ табигдажа, эсэсэй шиидхэбэри абтаха юм.

Пленум эмхидхэлэй асуудал хаража үзэбэ. Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой ажалша коллективэй гуйлтаар КПСС-эй горкомой нэгэдэхи секретарь **А. С. Кореневые** тус заводой начальнигаар табиха шиидхэбэри абтаба. Нэгэдэхи секретариин уялгануудые дүүргэхэ гээд партиин горкомой секретарь Н. И. Васильевта даалгагдаа.

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **Л. В. Потапов** пленумэй хүдэлмэридэ хабаадаа.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

ОЛОНДО ҺАЙШААГДАНА

Хорин районой шубуу үсхэбэрилдэг фабрикада 6 хүн ажаллана. Тэдэнэр Хорин, Хэжэнгын ба Яруунын районуудаар ябажа хүнүүдтэ үндэгэ, дальбараануудые худалдана.

Фабрика жэлдээ 10 миллион үндэгэ, 50 мянган дальбараануудые хүн зондо наймаалдаг юм. Галуунай, цесаркануудай, бройлерно тахяагай, мүн юрын тахяагай дальбараануудые худалдажа эхилэнхэй.

— Дурсагдагша районуудай ажалшад галуунай, бройлерно тахяагай ба юрын тахяагай дальбараа ехэ дуратайгаар худалдажа абана,— гэжэ фабрикын инженер М. Х. Цыремпилов хөөрэнэ.

Фабрикын хүтэлбэрилэгшэшэдэй нэгэн жолоошон Вандан Галсановтай суг дальбараануудые наймаалхаяа Хэжэнгын районой нютагуудаар ябажа ерэбэ. Эдэнэр жэлдээ 1,5 миллион түхэригтэ дальбараа ба үндэгэ наймаалдаг болоо. Тус фабрикые даагша Оюна Галсанова, электрик А. П. Снетков, инженер М. Х. Цыремпилов юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Х. Цыремпилов тахяагай дальбараануудые худалдажа байна.

В. ГАРМАЕВАЙ фототекст.

ТАБАН ЖЭЛЭЭ АХИБА

Оёдолой «Туяана» нэгэдэлэй Захааминай филиалһаа баяртай мэдээсэл абтаба: Л. В. Елизарьевагай хүтэлбэрилдэг бригада табан жэлэй түсэб сүм дүүргээ бшуу. Тус бригадын гэшүүд гэртээ даабари абаад хүдэлдэг юм.

Һая эдэнэр нүхэдэйнгөө амаршалгануудые дуулахаяа суглараа. Зариманиинь олон үхибүүтэй тула цехтээ ерэжэ хүдэлхэ аргагүй юм. Наһанайнгаа амаралтада гараадшье, ажалаа үргэлжэлүүлһэн хүнүүд бии. Оро дэбдихэрэй зүйлнүүдые, мүн үлэһэн элдэб үртэһэ хэрэглэн хүүгэдэй бээлэй, үмдэ гэхэ мэтые оёно.

Табан жэлэй туршада бригадын коллектив 2725 мянган түхэригэй продукци гаргаха зорилготой. Мүнөө 2.727 мянган түхэригэйхиие худалдаа наймаанда эльгээгээд байна.

Оролдосотой һайнаар хүдэлдэг оёдолшод сооһоо В. Н. Дедуровае, Б. И. Семёновае, бэлэн продукци шалгадаг Л. И. Котовае, бүридхэгшэ Р. М. Русановае нэрлэмээр.

Хүдэлмэрилэгшэдтэ эрилтэ ехэтэйгээр хандахаһаа гадна тэдэнэйнгээ һуудал байдал тухай бригадир Л. Б. Елизарьева ходо һаналаа табижа байдаг. Гэртэнь хүрэжэ, ямар туһаламжын хэрэгтэйе элирүүлдэг. Иигэжэ анхаржа байхадань, хүнүүд габшагай һайнаар ажаллана бшуу.

Н. ДОРЖИЕВА.

Зурагаал

ЭНЭ ШУНАЛАА АЛДАА ҺААНЬ...

ЛВРЗ-гэй ухаалан зохёолгын ба урлан нарижуулгын талаар таһагай начальник Г. П. Крылов заводой эрхим урлан нарижуулагша, технолог Ф. И. Чеботаревые абаһаар нэрлэбэ. «Уулзаа һаатнай, һайн байгаа. Һүүлэй үедэ арбаад дурадхал үгэнхэй. Ашэ туһань ехэ. Олон сооһоо энэ хүниие нюур шарайгаарнь абаһаар обёормоор. Бодолгото болонги шарайтай, сэсэн харасатай...»

Шэнэ юумэ үүсхэгшэ энэ үедэ дизельнэ цехые һэльбэн шэнэдхэлгэдэ хабаадажа байба. Суг хүдэлдэг нүхэдһөөнь ажалаарнь һонирхобоб.

— Ульһатай хүн даа. Техническэ зохёолго гэхэдэл, нюдэниинь ялалзаадхиха,— гэжэ таһагайнь инженер һанамжаяа хэлэбэ.

Ахамад технологой таһагай локомотивна бюрогой начальник И. Н. Левшенков иигэжэ хэлэбэ:

— Федор Иванович ажалдаа сэдьхэлээ бүри мүһэн зорюулдаг юм. Нүхэдтөө туһалдаг, түмэр замай локомотивуудые заһабарилха ажал хүнгэдхэхын тула оролдодог. Техническэ мэдээсэлнүүдые ходо уншаһан байдаг. Заримдаа гайхамаар. Хаанаһаа энэ хүнэй толгой соо элдэб бодомжо бии боложо байдаг юм гэжэ... Нээрээ хаанаһаа?

— Өөрөөшье мэдэнэгүйб, шэнэ юумэ хэхые, бүтээхые юрэ оролдожол байгшаб,— гэжэ Фёдор Чеботарев юрэнхыгөөр харюусана.

Федорой ажалай намтар һонирхолтой. Найман класс дүүргэһэнэй удаа ЛВРЗ-дэ ашаа тээгшээр ороо һэн. Эндэл станок, техникэдэ онсо татасатай байһанаа ойлгоһон юм. Гэбэшье наһаяа хүсөөгүй Федорые станогуудта хэн дүтэлүүлхэб даа. Угайдхадаа, тиихэдэ бэсэжээгүй, набтархан һэн. Гэбэшье хүсэлыень ойлгожо, дүршэл ехэтэй токариин дэргэдэ һуралсал гара гэбэ. Һара үнгэрһэн хойно бэеэ даанги хүдэлмэритэй, үшөө һара үнгэрхэдэ разрядтай болобо. Гурбадахи жэлдээ табадахи разрядай токариин ажал жэншэдгүй хэдэг болоод байгаа һэн.

Таарамжатай зохидоор ажаллахын тула аятай байдал энэ үе соо байгуулжа шадаа. Шэнэ түхеэрэлгэнүүдые хэжэ, технологи хубилгахын тула оролдодог һэн.

Үйлэдбэридэ хэшээл һуралсал гарахаһаа гадна Федор хүдэлмэришэн залуушуулай һургуули дүүргэһэн юм. Ажалша хүбүүе абаһаар обёорһон хүтэлбэрилэгшэд саашаа һуралсалаа үргэлжэлүүлжэ дээдэ эрдэмтэй болохыень дурадхаба. Федор Чеботарев Омск хотын түмэр замай транспортын институтда орожо һураһан юм. Түрэл заводтоо бусажа, дурлаһан хэрэгээ үргэлжэлүүлээ һэн. Түрүүшын тушаал — техническэ шалгалтын таһагай мастер. Мэргэжэлээ гүйсэд шудалһан тула мастерай, ахалагша мастерай, цехэй ахалагша технологой тушаалнуудта хүдэлөө.

...Хэдэн тонно блогой дизель эрьюулэн хүдэлгэхэнь бэрхэтэй, аюултайшье һэн. Тиимэһээ энээниие нарижуулха хэрэгтэй гээд Ф. И. Чеботарев В. И. Подьячев, В. П. Верченко нүхэдтэеэ хэлсээ бэлэй. Энэ хэрэгээ амжалтатайгаар дүүргээ. Хэдэн хүнэй удаан саг соо хэдэг юумэ нэгэ хүдэлмэришэн 5—6 минутын туршада хэдэг болобо.

Дизелиин блогые дам сэашадань нарижуулха гээшэ бэрхэтэй байгаа. Гэбэшье нүхэр Чеботарев түрүүтэй шэнэ юумэ үүсхэгшэд бүтэмжэтэй дурадхал оруулһан юм. Заводой гол мэргэжэлтэд энэ дурадхалтайнь танилсажа зүбшөөгөө бэлэй. Һалбариин бусад предприятинуудта шэнэ энэ мэдүүлгын проект мүн лэ эльгээгдэһэн байна. Энэ удаа урлан нарижуулагшадай ашаар хэдэн зуун мянган түхэриг алмагдаа.

Гэхэ зуура Ф. И. Чеботаревой үшөө нэгэ габьяань гэхэдэ, ажалшадые урлан нарижуулгада хабаадуулхые оролдоно. Жэшээлбэл, слесарь А. А. Шарханов, гагнагша А. Б. Рыжук, бригадир И. А. Буянов, слесарь В. А. Косицын, бусадшье энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадана.

Федор Ивановичай шэнэ бэдэрэлгэ, бодомжонуудынь олон. Тусхай дэбтэр гаргажа харуулаа һэн. Тэндэнь аквариум табиха тухай нэгэ дурадхал бии.

— Үдын забһарлалда аквариумай дэргэдэ һуугаа һаа, ёһотоор лэ амархат. Алтан загаһануудай аятайханаар тамархыень харахада аятай,— гээ бэлэй.

Үдэшэндөө ажалһаа бусаһанай удаашье Федор Иванович бүтээлгэ урлалаа орхидоггүй. Алеша хүбүүниинь ёһотойл туһалагшань мүн. Һамганиинь Валентина Дмитриевна үбгэнэйнгөө саг үргэлжэ сүлөө тухагүй байдалда дадашанхай. Эрэшүүлэйнгээ дан орой болотор толгойгоо үндылгөөгүй һаань гү, али гэрэйнгээ цехэй түхэлтэй заримдаа болоходонь, бага-саа гэмэрээд орхидог. Мэдэнэ ха юм даа Федороо. Энэ шуналаа алдаа һаа, ажабайдалынь һонигүй болохо, оршон тойронхиин үнгэ будаг буураха гэжэ...

В. ВОЛЬСКИЙ,
профсоюзуудай соведэй пресс-түбэй корреспондент.

Совет орон дотор

АРЕНДАТОР, ПЕТИНТЭНЭЙ АЖАХЫДА

Орловско областиин Урицка районой «КПСС» колхоздо арендатор Петинтэнэй гэр бүлэ ажаһуудаг юм. Финн проектээр баригдаһан хоёр дабхар байрын гэртэй, 30 үнеэдтэй, оньһон аргаар үнеэ һааха, һү хүргэхэ 232 мянган түхэриг сэнтэй түхеэрэлгэнүүдтэй ажахы арендаторнуудта даалгагданхай.

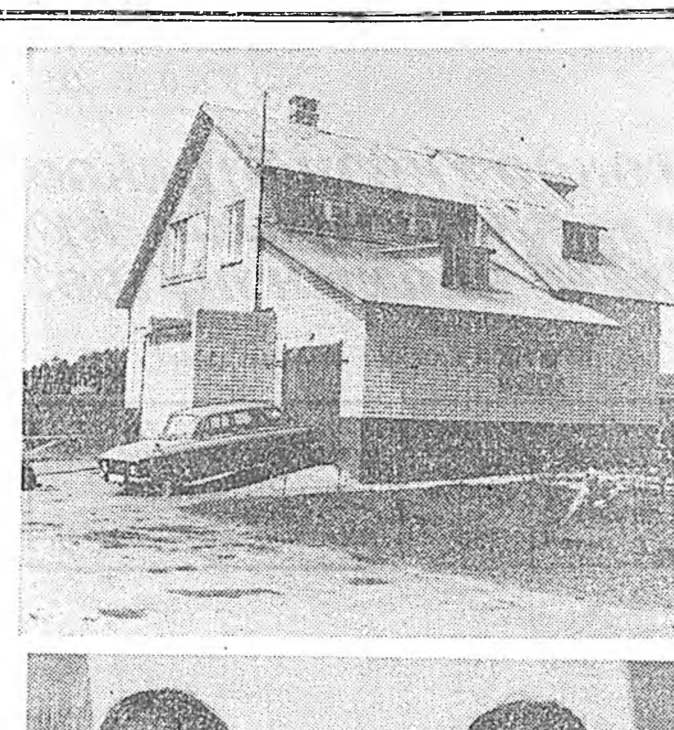
Петинтэн эндэ Оренбургһаа нүүжэ ерэһэн юм. Найман гэр бүлын дундаһаа колхоз тэдэниие шэлэжэ, арендаторнууд болгоо һэн. Павел — дүй дүршэлтэй механизатор, харин Тоня һамганиинь бухгалтер, гурбан басагатай. Петинтэн урдандаа үмсэдөө ходо үнеэ баридаг байгаа. Тиимэ хадаа арендаторнууд болоходонь, ажалынь тэдээндэ танил байгаа. Басагадынь түрэлхидтөө туһалдаг. Тэдэнэр өөһэдынгөө уялгануудые булта һайнаар мэдэдэг, дүүргэдэг. Надиин эжытээ үнеэдээ һаажа байхада, Ольга Света хоёр бидонуудаа угаадаг, тугалнуудаа эдеэлүүлдэг юм.

Февраль, март һаранuудта үнеэдэй түлэг тугаллжа эхилхэдэ, тэдэнэртэ эгээл хүшэр байгаа. Теэд энэ хүндэ хүшэр шалгалта тэдэнэр зоримгойгоор дабажа гараа. Мүнөө тэдэнэр үнеэн бүриһөө сүүдхэ соо 20 килограмм һү һаана. Арендаторнууд үнеэдэйнгээ ашаг шэмые һайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри хэнэ. Колхозой һаалишад Петинтэндэ һайн үнеэдээ үгөөгүй һааб даа.

Петинтэн колхозтой 20 жэлэй хэлсээ баталанхай. 1991 онһоо мүнгэеэ колхоздоо бусаажа эхилхэ ёһотой. Жэлэй туршада 10 мянган түхэриг бусааха хэрэгтэй. Гэр бодхооходонь, 56 мянган түхэриг гаргашалаа, 28 мянгыень колхоз түлөө юм. Арендатор 21 гектар бэлшээриин, тэжээл болгохо свекло, викэ ногоо тариха 7 гектар хахалагдадаг газартай.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: арендаторнуудай үнеэд бэлшээри дээрэ; Петинтэнэй гэр байра 279 дүрбэлжэн метр талмайтай, 6 таһалгатай, нэгэ дабхартань хартаабха, овощой хранилищи, саума, душевой, гараж бии; Света — эжын туһалагша.

ТАССай фотохронико

АПК: ажалай эмхидхэл ба экономика

АНХАРМААР АСУУДАЛНУУД

Һүүлэй жэлнүүдтэ эдеэ хоолой продуктнуудаар муугаар хангагдана гэһэн шүүмжэлхы үгэнүүд хүн зоной дунда үргэлөөр таранхай гээшэ ааб даа. Энэньшье зүбтэйл хаш. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдадаг магазинуудта һүн, мяха болон бусад продуктнуудай багаар худалдаанда гаргагдадаг болоһониинь эли. Эндэ би өөрынгөө коллективые үмөөрхэеэ һанана бэшэб. Иимэ бэрхэшээлтэй байдалай хэды тохёолдоод байгаашье һаань, тоһоной заводой хүдэлмэрилэгшэд энэ байдалһаа гарахын тула бүхыгөөрөө оролдон ажаллажа, һүнэй продукци үйлэдбэрилэн гаргаха талаар һара бүриингөө даабариие дүүргэдэг байна. Хэрбээ районой худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ манай үйлэдбэрилһэн продуктнуудай худалдаанда хомороор табигдадаг һаань, эндэ бидэнэрэй гэмэ зэмэ үгы гэжэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйб.

Тоһоной заводой коллектив энэ жэлэй июлиин 1-нэй байдалаар табан жэлэйнгээ даабари болзорһоонь хахад жэлээр уридшалан дүүргэһэн байха юм. Тусхайлан хэлэбэл, манай коллектив арбан хоёрдохи табан жэлэй хугасаа соо 14 миллион 762 мянган түхэригэй продукци худалдаанда табиха һаа, үнгэрһэн дүрбэн жэлэй 6 һарын туршада тэрэнээ 14 миллион 952 мянган түхэригтэ хүргэжэ шадаа. Энэ талаар бидэ 1 миллион 446 мянган түхэригэй орондо 1 миллион 576 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулһан байна гэзшэбди. Эдэ түйлагдаһан үрэ дүнгүүднай нэн түрүүн үнгэржэ байһан табан жэлэй хугасаа соо ажалша коллективэй гэшүүн бүхэнэй түсэбөөр хараалагдаһан продуктнуудые үйлэдбэрилжэ гаргахын түлөө нилээд оролдоһыень үшөө дахин гэршэлжэ үгэнэ.

Үнэхөөрөөшье, бидэ июлиин нэгэнэй байдалаар энэ табан жэлэй туршада 4010 тоннын орондо бүхыдөө 4039 тонно һүнэй продукци үйлэдбэрилөөбди. Энэл мэдээнэй ёһоор үнгэрһэн хугасаа соо 1340 тонно тоһон худалдаанда эльгээгдээ. Иигэжэ түсэбһөө гадуур 75 тонно тоһон абаашагдаһан болоно гээшэ.

Гэхэтэй хамта тоһоной заводой иимэр хэды хүдэлжэ ябаашье һаань, район доторнай һүнэй продуктнууд үшөөл дуталдаһан зандаа. Иимэ байдал юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, дээрэһээ хэрэглэгдэхэ фондые хизаарлаһанай, мүн бии байһан арга боломжоё саг соонь гүйсэдөөр хэрэглэжэ шадаагүй байһанай үрэ дүн болоно. Жэшээлхэдэ, Түгнын ОРС тэдэнэртэ үгтэһэн фондоёо гүйсэдөөр абадаггүй байна. Һүнэй магазинда бэлэн болоһон соонь, таһалдуу гэзшэ һаань, ... ринай ажаһуу... үсөөнөөр ороо... нагдана.

Тоһонойнгоо бэриин талаар ... һэнэй, творог ... фир, тараг, ээ... һү амһарталха ... ладаг болоһоно... продуктнуудые ... 1,5—2 дахин ... боломжо манай ... гээшэ. Иигэжэ ... гөө районой ... зүйлөөр хангаха ... бди.

Манай ажал... иимээр һайжару... мэшье бэлэн ... барилгаяа, за... шэнэлэлгээ б... хүсөөр бэелүү... шье мэдэһээр, ... риалай, түхеэр... хаг хомор бай... водоо һэльбэн... тон орёо, хүш... саргалгын хүд... шэрхэнөөр яб... бэн шэнэлэлгэ... гада 2 миллион ... шалагдаха ёһо... лоо һэмди. Эн... хинь ашаглаг... мүнөө жэлдэ ... гэтэй. Байгша ... шаан абалгын ... ашаглалгада ... бди. Эндэ хоё... суглуулха тус ... нын гурбан то... хообди. Нэгэ ... тонно һү пасте... хеэрэлгэ хүдэл... ди. Нёдондо ... малтуулаа һэм... бэлэн болгогд... ашаха шэнэ тр... ни хабсаргажа... Бидэ мүнөө эн... хүсөөрөө бэел... торынгоо бай... рилэгшэдэй ... амарха, ариг ... һалганууд болг... Байгша ондо 1... нэ гэрэй һуур... лэнхэй. Энэ ... бидэ 300 мянг... гашалхаар хар...

Манай тоһон... хүдэлмэрилэгш... лиин ёһоор аж... орондо 18 үдэ... Энэ шухала а... мой заседани ... дэһэн байна.

Коллективэй ... дэзгүй асууда... олон. Табан ж... ри хэды дүүр... дүүрэтэр үшөө ... аргатай байһан...

Мухар-Шэб... завод...

СОВЕДҮҮДЭЙ АЖАЛМЭРИ

…ХУУШАН ХЭБЭЭРЭЭ

сагай эрилтын ёһоор Соведүүдтэ ехэхэн эрхэ түлөөлэлгэ үг- нэ. «Бүхы засаг — Со- гэһэн уряа лозун- улам гүнзэгырүүл- ган шэнэдхэлгые түй- лго урдамнай табиг- рээшье манай нюта- дүүд харьяата газар үүрэн эрхэтэй ээзд отой. Ушар тиимэһээ н сомоной Соведэй эгүүдтэй танилсаха- мжэлхы ёһоор хара- бодолдо абтабаб. ной июль һарын нам- рэй нэгэ үглөөгүүр Соведэй байшанда үүдэниинь нээлгээ- гты» гэһэндэл урина. оо ороходом хоёр хүнүүд бии хэбэртэй. ой Соведэй секрета- һагта ороходом, аха- о бүридхэгшэ Т. Г. ова, шухала хэрэгээ- эн нэгэ эхэнэртэй жэ байгаа һэн. Ни- ан һууһанай удаа: үүлэгшэтнай бии гү?— хадам, —гэжэ харюусаба. ретарьтнай хаана гээ- жэ асууһамни,— До- рээр табилга абан- —гэжэ тэрэ хэлээ ариин уялгануудые бүридхэлэй таһагта байтараа амаралтада С. Д. Шохонова дүүр- һон аад, ажалдаа ы байба. сомоной Соведтэ тү- ень хүлеэжэ, нилээд һуухадам, тэрээндэ хэрэгтэй хүнүүд ороод лэ гаража байгаа. Наһатайшуулшье, залуушуулшье элдэбын асуудалаар ерэнэ. Теэд сомоной Соведэй ахамад тоо бүридхэгшэ тэдээндэ хүсэд харюу үгэжэ шадахагүй ха юм.

Сомоной Соведэй секретариин таһалга соо «Бүхы засаг —Соведүүдтэ!» гэһэн уран һайханаар шэмэглэгдэһэн плакат үлгэгдэнхэй. Теэд иимэ эрхэ байдалда орошоһон сомоной Соведэй засаг ямар хаб гэжэ һанагдана. Сомоной Соведэй түрүүлэгшын ажалай үдэр хаанаһаа эхилхэ болоноб? Үглөөнэй 9-һөө өөрынгөө ажалладаг газартаа байха ёһотой бэшэ аал? Харин энэ, тэрэ хэрэгээр хаана, яана ошохо гээ һаа, секретарьтаа гү, али бэшэндээшье тушаалаа даалгахада болоно.

Теэд мүнөө сомоной Совет соо ажалдаа ерэһэн хүнүүд түрүүлэгшынгээ хаана ошоһые хэншье мэдэнэгүй. Тэрэ үдэр Тоорын сомоной Соведэй түрүүлэгшэ хаанашье ошоогүй. Хожомынь ажалдаа ерээд хонходоходомни, бүхэли үдэр соо машинаяа заһаһан хүн болошобо.

Тэрэ үдэр би үдэрэй 12 час болотор нүхэр Шобоевые хүлеэгээд, ажалдаа ерэхээ болиһон хүн гэжэ ойлгоходоо, гаража ошоо һэм. Угайдхадаа һүүлшын сессинүүдэй протоколнуудые ираха һанаатай байһамни, энээшье хүсэлни оройдоо бүтөөгүй һалашаба. Сомоной Соведэй секретарь Л. С. Сыбенова 7 үдэрөөр табилга абахадаа, сейфынгээ түлхюур орхингүй ябашаһан байшоо...

Сомоной Соведһээ гаража ябахадаа, ехэ гайхал, һэжэг досоомни түрөө һэн. Сомоной Соведэй иигэжэ ажаллахада, нютагай бусад эмхи зургаанууд хэр зэргээр ажаллаха байнаб? Нютагай Совет хадаа һуурин дээрээ нэн түрүүн өөһэдөө жэшээ харуулха ёһотой бэшэ аал? Энэ асуудалда Тоорын сомоной Соведэй түрүүлэгшэ, нютагай Соведэй депутат нүхэр Л. Д. Шобоевһоо харюу хүлеэхэмнай үлэбэ гээшэ.

Сомоной Соведэй байшангай газаа талань ямар бэ? Хэдэн жэлэй урда Тоорын сомоной Соведэй байшан капитальна заһабарилгада ороһон юм. Тэрэ үедэ түрүүлэгшээр Л. Д. Истаева ажаллажа байхадаа, сомоной Соведые эрхим болгоһон түүхэтэй. Харин мүнөө тус Соведэй газаадахи хорёо абтанхай юм гү, али һандархай юм гү? Бү мэдэе!

Хэдэн жэлэй саада тээ залуушуулай гэр бүлэ болоходо, сомоной Соведэй газаань модо һуулгуулдаг ёһо заншал байһан юм. Теэд мүнөө тэдэ һуулгагдаһан модоной нэгэниинь шье үгы.

Нютагай Соведэй байшан хадаа нютагай шарай болоно ха юм. Нүхэр Шобоев энээн тухай орой бодоодоггүй хаш. Гэртэхи, газаахияа үргөөгүй эзэн хүн ямар агшаб! Ажал хэрэгтээшье тиигэжэ хандадаг бэшэ аал даа...

Эндэ орон нютагай экологиин асуудалнуудыешье харалтагүй даа. Хүршэ Эрхүүгэй областиин модошод болон миин хүнүүдшье дайдыемнай, оршон тойронхи байгаалиемнай гэмтээнэ. Нуга сабшалангуудые гэшхэнэ. Сомоной Соведэй зүгһөө энэ талаар ямаршье хэмжээн абтанагүй.

Угайдхадаа зунай бэлшээридэ хубиин адууһа мал бэлшэлгэ эндэ эмхидхэгдэнэгүй. Урдань тоорынхид муу бэшэ зуһалантай байһан юм. Шадараа гэжэ һууринда хүнүүд бэлшээри хорёолто бэлдээд, үнеэдээ гаргадаг һэн. Мүнөө аяар 5—6 модоной газарта оршодог Обоо-Дубуун гэжэ һууринда малаа гаргаха баатай болоно.

Тэрэ холын зуһаланда хэн, ямар аргатайб, тиигээд лэ ошодог байна. Ажалһаа сүлөө зарим хүнүүд (ехэнхидээ наһанай амаралтада гарагшад) тэндээ байрлан зуһадаг. Теэд хэн ажалтайб, тэдэнэр яаха болоноб? Тэдэнэй үнеэд нютаг соогуураа, хашаланда бэлшэхэ баатай гээшэ. Мүнөө хубиин ажахые һэргээхэ зорилгын табигдаад байхадань, энэ хэрэгые нютагай тус Совет анхаралдаа абанагүй. Энэнь гайхамаар.

Нютагай барилга-заһабарилгын талыешье хаража үзэхэдэ, мүртэй алхамууд хэгдээгүй. Баригдажа эхилһэн объектнүүд удаарууларгдана. Жэшээлхэдэ, Тоорын участково больницын байрын залгалаа мүнөөшье хүрэтэр дууһагдаагүй. Сомоной Соведэй харьяата газар дээрэ түбхинэһэн ажахы, эмхи зургаанууд болон эмхинүүдэй энэ талаар хэжэ, бүгээжэ байһан ажал хэрэгүүд хиналта доро абтанагүй.

Хэгдэхэ, бүтээгдэхэ юумэн олон даа. Эдир залуушуулай амаралтаһаа эхилээд, наһатай болоһон хүнүүдтэ туһа хүргэхэ хүрэтэр нютагай Совет ажал хэхэ нангин уялгатай. Теэд Тоорын сомоной Совет, тэрэнэй түрүүлэгшэ, депутадуудтай хамта эдэ бүгэдэ ажал эрхилхэ, эмхидхэхэ хүсэн байгаад, ажалынь харагдана- гүй.

Хаанаһаа теэд харагдаха юм? Сомоной Соведэй түрүүлэгшэ саашадаа ямараар ажалаа эмхидхэхэб? Тэрээнһээ дулдыдаха болоно. Энэ талаар райсоведэй гүйсэдком шэнжэлэл, шүүмжэлэл хэхэ ёһотой. Тодорхойлон хэлэбэл, элдэбын талонгуудые тамгалаад, хүнүүдэй тэдэниие абахаяа ерэхэдэнь, нэлог суглуулаад һууха саг хэзээ үнгэрхэб?

Ж. ЮБУХАЕВ,
«Саяан» газетын редакторай орлогшо.

Уншагшын һанамжа

«…ЮУСА ТОБШЫН» …ЭГНЭШЭГҮЙ …ДХА ШАНАР

хамшагта монгол зо- эшэгдэһээр 750 жэлэй дэлхэйн олониитэ мү- дэглэхэеэ байжа гээшэ. ол хадаа Чингис хаа- тар, Монгол оронoй н байдал, олон хаа- тамсэзн, нэгэн Монгол байгуулһан тухай гүб

ьо гоё домогууд, хан, уянгата шүлэгүүд хёолые шэмэглэнэб шэһэн авторынь ехэ уран зохёолшон бай- Чингис хаанай сэрэг- нэгэн гү, али тэрэнэй ябалсадаг Боорчи нэн сэхэ нүхэрынь гү нахаар.

хаан тухай хөөрөөн бэшэ, газетын бага- ьяда багтахаар бэшэ. шье Тэмүүжэнэй эдир хай, өөрынгөө һанам- лгажа, хоёр-нэгэн үгэ уран хүрэнэ.

а тобшые» уншажа байхадаа, хүнэй һа- дьхэл, ухаан бодол аг соо зохёол соохи рэгүүдээр ээлэгдээд Монголой үргэн та- мүүжэнэй хурдаар ха- зунай халуун наранда гоожуулан ябаһань Өэлэн эхын хүбүүдээ Онон мүрэнэй эрье үлир мойһо, халяар, түүжэ ябаһаниинь ню- рагдаад лэ байна.

ай-Хирилтүүгэй: «Эдэ үдые үхибүүдтэйнь нь орхёод, нүүгты! абажа бү ябагты!»— лэхэнь гү, али Тэмүү- алдаһан сэрэгшын: й хүниие алдааб!»— шхарханъ дуулдаһан болоно. Ямар хатуу, саг байгааб! Манай уран зохёолшо Исай ков ямар зүбөөр тэ- «Шуһата зэбгүн саг» олээ гээшэб!

а тобшын» авторай р: «Одото манхан тэн- ройгоороо эрьелдэжэ, газар дэлхэй хүбхэл- элжэ, хүн түрэлтэ ула- усөө гарган тэмсэжэ, эдээ булта халдажа, н ехээр боложо бай- имэ хатуу сагта Тэмүү- нхэ тэнгэриһээ заяатай, зоноо шударгы зам- руулхаар, нютаг олон нюргандаа ашахаяа тү- Бага наһандаа эсэгэ- гдэжэ, хүнэй дэргэдэ ее яһала зобоо, туляа һайн-гэсэгэһээ, сэсэн түрэһэн Тэмүүжэнэй дее галтай, нюуртаа » хүбүүн хадань аха, тайчууд дүүэ үзэгдэ- байгаа. Тиигэбэшье үргэн Өэлэн эхын гэ- эрын зэргэдэ хүрэжэ, рхим боложо, хүлэгэй да һуугаа һэн. Тайчуу- хай аша гаргажа, тэ- газаашалаашье һаань, тэ- ажууда баһа һайн, сэ- дьхэлтэй хүнүүд ушар- алжа, гай гасаланда ень абардаг байгаа. зобожо, тулижа ябаха- мтай, үнэн сэхэ нү- нһээшье сэнтэй ха юм. жэнэй өөрөө сэсэн үнэн сэхэ, һайн һай- дьхэлтэй хадань тиимэ ушардаг лэ байгаа. Тэдэнэй нэгэн Боорчи болоно. Найман шаргал моридоо дээрмэшэлүүлээд, гурбан хоног мүрдэжэ ябахадаа, Тэмүүжэн гүүгээ һаажа байһан Боорчитой ушарна. Тэмүүжэнэй шаргал морид тухайгаа асуухада: «Энэ үглөөгүүр эртэ, наранай гарахын урдахана найман шаргал моридые тууһан хүнүүд гараа һэн. Мүрынь заажа үгэхэдэм болохо»,— гэбэ. Тиигээд тэрэ залуу хүбүүн Тэмүүжэнэй оодон хонгорые адуундаа табяад, орог шонхороо Тэмүүжэндэ унуулба.

Боорчи өөрөө хурдан хулаяа унаад: «Нүхэр, ши холын харгыда ябажа, эсээ, сусааш. Гай гасалан хамта дабаха ёһотойбди. Би шинии хани боложо ябалсаһуу»,— гэжэ хэлээд, гэртээ орожо, эсэгэдээшье дуулгангүй, адуугаа эзэгүй орхёод, хүнэг хүхүүрнүүдээ хээрэ хаяжархёод, Тэмүүжэнтэй ябалсажа, моридыень оложо, туужа асараа һэн.

Моридоо тэхэрюулһэндээ баярлаһан Тэмүүжэн Боорчидо: «Нүхэр, би шамгүйгөөр моридоо абаашажа шадаха аалби? Моридоо хубаалсаһуу. Ши хэдыень абахабши?— гэжэ асууухадань, хүбүүн иигэжэ харюусаба: «Шамтай юундэ ошолдоо гэжэ һананабши? Һайн нүхэрэйнгөө зобожо, тулижа ябахые харахадаа, туһалха гээб. Намайе олзо бэдэрээ гэжэ һанаа гүш? Би юушье абахагүйб. Юумэ абаха һаа, туһа хүргэһэнэйшье нэрэгүй», —гээд, нэгэшье мори абажа үгэбэгүй. Иигээд Боорчи Тэмүүжэн хоёр таһаршагүй нүхэд болоо. Нойтондо сугтаа норожо, хүйтэндэ хүрэлсэжэ Боорчи үнэн туһалагшань болоо һэн.

Хожомынь Тэмүүжэн Монгол гүрэнэй Чингис хаан гэжэ нэрэтэй хаан болоод байхадаа: «Намда туһа үзүүлһэн нүхэдтөө шагнал барюулхам».— гээд, Боорчиие дуудажа: «Үтүүхэндээ найман шаргал моридоо дээрмэшэлүүлээд, гасаланда ороод ябахадамни, ши баянай хүбүүн аад, намда юундэ туһалаа һэмши? Һайхан сэдьхэлтэй хадаа туһалааш! Далан-Нэмэргэ гэжэ газарта татаар иргэдтэй дайлалдаха үедэмнай үдэр, һүнигүй бороогой адхаржа байхада, намайе унтуулха гэжэ дээрэм нэмэргэ барьяад, бороо дуһаалгангүй, бүхэли һүниндөө хүлэйнгөө шалатар байгаа бэлэйш. Хани нүхэсэлэй бэлгэ тэмдэг энэ ха юм! Энээнһээ ондоо али олон аша туһыеш тооложо барахаар аал? Минии зүб ябадалые зүбшөөжэ, буруу ябадалыем зэажа, энэ орой үндэртэ хүргэбэш»,— гэжэ Чингис хаан Боорчи нүхэрөө магтажа, үндэр шагналда хүртөөжэ, юрөөгөө бэлэй. Иимэ һайхан, таһаршагүй нүхэсэлһөө сэнтэй юумэн энэ дэлхэй дээрэ бии аал?

Мүнөө энэ гайхамшагта зохёолые буряад хэлэндэ түрүүшынхиеэ оршуулжа, айхабтар ехэ хүдэлмэри хэжэ, буряад уншагшадые баясуулһаниинь поэт Гунга Чимитовэй габьяа боложо, магтуулхаар лэ!

Р. ИРИНЧЕЕВА.
Сэлэнгын районой Зүргаан-Добо нютагта ажаһуугша.

МОСКВАГАЙ ШЭНЭ ГАЗЕТЭНҮҮД

Үдэр бүри гараха хоёр газетэ бии болгохо тухай шиидхэбэри Моссоведэй президиум абаһан юм. Нэгэниинь «Курантнууд», нүгөөдэниинь — «Бэеэ даанхай газетэ» гэжэ нэрлэгдэнхэй.

Юундэ иимэ газетэнүүдые байгуулха хэрэгтэй болсоб гэбэл, ниислэл хотын ажабайдалые харуулдаг газетэнүүд мүнөөдэрэй эрилтэнүүдтэ харюусахаяа болинхой. Шэнжэ шанараараашье, жанрай талааршье шэнэ газетэнүүд хэрэгтэй болонхой, гэжэ Моссоведэй олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй ба ниитын эмхинүүдэй хэрэгүүдэй талаар комиссиин түрүүлэгшэ О. Орлов хэлэнэ. Эдэ газетэнүүд Моссоведэй органууд бэшэ юм. Моссовет тэдэнэй миил эмхидхэгшэнь болоно. Харин хэблэл ба олониитэдэ мэдээсэл тараадаг бусад хэрэгсэлнүүд тухай СССР-эй хуулияар хараалагдаһанай ёһоор, эдэ газетэнүүдэй уставаар редакцинуудай болон тэрэниие эмхидхэгшэдэй хоорондохи харилсаанууд тодорхойлогдохо.

Шэнэ хэблэлнүүдэй полиграфическа баазатай холбоотой асуудалнууд харагдажа үзэгдэнэ. Редакцинуудай коллективүүд бүридхэгдэнэ, түрүүшын номернууд бэлдэгдэжэ байнхай. Тиимэһээ ойрын сагта тэдэ барлагдажа гараха бээзэ гэжэ найдахаар.

Газетэнүүдһээ гадна «Москвагай сууряан» гэһэн радиостанци байгуулагдажа байнхай. Моссоведһээ гадна «Радио» нэгэдэл, «Огонек» журнал ба Москвагай гүрэнэй университедэй журналистикын факультет тэрэниие эмхидхэжэ байгаа юм.

(ТАСС).

ТАСС ХИЛЫН СААНАҺАА

ВАРШАВА. Һаяхан Польшодо байгуулагдаһан, эрхэтэдэй хүдэлөөн — Демократическа ябуулга (ДД) гэжэ нэрлэгдэһэн ниитын-политическэ шэнэ нэгэдэлэй зорилгонууд тухай Сеймэй байшанда парламентаринуудтай болоһон уулзалга дээрэ тус хүдэлөөнэй түлөөлэгшэд Збигне Буяк Владислав Фраснюк гэгшэд хөөрэжэ үгөө. «Солидарность» хүдэлөөнтэй холбоотой политическэ ба ниитын элитэ ажал ябуулагшадые тэрэ нэгэдүүлдэг.

Шэнэ хүдэлөөн хуулиин үндэһэ хуули дээрэ хубилалтануудые бэелүүлхын, ондоогоор хэлэхэдэ, Тадеуш Мазовецкиин толгойлдог правительствын ажал ябуулгын харaa шугамые үргэлжэлүүлхын түлөө оролдохо юм гэжэ З. Буяк уулзалга дээрэ онсолон заагаа.

НЬЮ-ЙОРК. Дэлгүүрэй эрхэ байдалда предприятинуудай хүдэлмэриин арга онһые шэнжэлхэ, США-гай болон СССР-эй предприятинуудай ажал ябуулгатай танилсаха арга боломжо мэнэ һаяар совет ба американ хүтэлбэриин түлөөлэгшэдтэ олдохо юм. Арадай эрдэм һуралсалай талаар СССР-эй Гүрэнэй комитедэй болон Америкын университедэй консорциумай хоорондо Клемсон хотодо (Урда Каролина штат) гар табигдаһан хэлсээн иимэ арга боломжо нээнэ.

Советскэ Союзда уласхоорондын бизнес шудалха институт байгуулхаар хараалагдана. Хоёр жэл үргэлжэлхэ семестр Москвада гү, али Ленинградта, харин бэшэниинь Америкын ямар нэгэн университедтэ үнгэргэгдэхэ. Тус һургуулиие дүүргэһэн совет ба американ мэргэжэлтэд предприятинуудые хүтэлбэрилхэ магистрай нэрэ зэргэтэй болохо байна. Тэрээнһээ гадна менеджментын талаар хурдадхагдаһан курсануудые совет мэргэжэлтэдтэ дурадхахаар институт хараална. Англи хэлэн дээрэ зааха һургуулида американ ба совет багшанар зааха юм.

Олон жэлэй туршада дэлхэй дээрэ Албани тухай мэдээнүүд ородоггүй байгаа. Мүнөө энэ орон тухай тон бага мэдээнүүдтэйбди. Гэбэшье эндэ хубилалтанууд боложо эхилэнхэй.

Энэ ороной эрхэтэдэй ажабайдал тухай зарим тэды мэдээнүүдые Болгариин БТА агентство дуулгана. Жэшээнь, ажахы эрхилэлгын зарим арганууд эндэ хоригдохоёо болёо. Таряашадай кооперативай аша үрэгүйгөөр хүдэлөө һаань, газарыень арендэдэ абаха арга олгогдоо. Үмсэдөө нэгэ үнеэтэй, 5 хонитой, хэдэн ямаатай зон үлүү гараһан продукцияа ороной ниислэлэй дэлгүүр дээрэ худалдаха эрхэтэй. Гэбэшье эндэ хэншье үмсэдөө автомобиль худалдан абаха эрхэгүй.

Мүнөө болотор дээрэһээ хубилалтанууд боложо, Албаниин хүтэлбэрилэгшэдэй хараа түсэбүүдтэй таарандуулагдаһан байдаг. Дотоодын хубилалтануудые хэжэ, уласхоорондын харилсаа холбооной гуримда орохо гэжэ хүтэлбэрилэгшэд эрмэлзэдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Албаниин национальна герой — Скандербегтэ [1405—1468] бодхоогдоһон хүшөөгэй дэргэдэ.

БТА—ТАСС-ай фото.

Хүн ба үе саг

ТАМЫН ДАЛАЙГААР ТАМАРЖА...

МҮНӨӨ мандан ерэһэн демократиин, үнэн юумые сэхэ руунь нюунгүйгөөр хэлэдэг болоһон үе сагта хүн зоной нюдэн онгойгоо. 1937—1938 онуудай зэбүүрхэмэ шэрүүн хорото хардалгада дайрагдажа, хайран залуу наһандаа хосорһон эрхим хүбүүд, басагадайнгаа нэрэнүүдые дурдан тооложо, тэдэнэй «гэмгүй» гүүлэжэ сагаарһан үйлэ хэрэгүүд тухай олондо домоглон хөөрэжэ үгэдэг саг болоод байна гээшэ. Тэдээнэй олонхинь элдэб янзаар хардагдажа, «арадай дайсан», «буржуазна националист» «панмонголист» гүүлэжэ, толгойн саазада хүртэһэн байдаг. Тэдээнтэй хамта хардалгада дайрагдажа, ошоһон олон зоной дундаһаа оройдоол ганса нэгэниинь лэ гэхээр амиды мэндэ үлэжэ, нютаг ороноо, түрэл гаралдаа бусажа ерэхэ аза талаантай байгаа бшуу.

Манай Согто-Хангил нютагһаа аяар хорин найман хүн хардалгада дайрагдажа, тушаалгажа ошоһон байна. Тэдэнэр бултаараа шахуу бусалтагүйгөөр ошоһон байха юм.

Гүлмэр залуухан хорин табан наһандаа гүрдэлгэдэ дайрагдажа тушаагдаад, ухэлэй харгыгаар мүлхин ябажа, зобохо тулихые үзэжэ, амидын тамые һэтэлэн гараад, олоной дундаһаа амиды мэндэ үлэжэ нютагтаа бусажа ерэһэн үндэр наһатай Цыбенжаб Гуруев тухай би хөөрэжэ үгэхэ хүсэлэнтэйб.

Цыбенжаб Гуруев наһанайнгаа хани нүхэр Зинаида хүгшэнтэеэ мүнөө Согто-Хангил һууриндаа энхэ элүүрнүүд. Үхибүүдэйнгээ хойноһоо һанаата боложо, ашанарaa, зээнэрээ энхэрэн таалажа, хүн зонойнгоо дунда хүндэтэйнүүд, жаргажа һуудаг. Тэдэ хоёрто мүнөө һанаагаа зобохо юумэн огто һон үгы. Хоёр хүшүүн үринэрые тэгшээр үндылгөө. Ехэ хүбүүн Владимирынь хүнэй аргашан болонхой, гэр бүлөөрөө Эрхүүгэй областиин Усть-Кут хотодо ажаһуудаг. Раиса басаганиинь хэдэн үхибүүдтэй, нүхэртэеэ хамта колхозойнгоо хонишод юм. Тиихэдэ Василий Дмитрий гэжэ хоёр хүбүүдынь гэр бүлөөрөө Могойто, Ага тосхонуудта ажаһуудаг байна.

Цыбенжаб аха далан зургаатай үбгэн гэжэ һанахаар бэшэ, яһала хүнгэн сарюун хүн юм. Урдаһаань юрэ адаглан харахада, набтаршаг хүдэр бэетэй, гонзод гэһэн хундан сагаан толгойтой, үргэн баян магнайтай, энеэбхилһэн хурса һонор нюдэтэй, тэнигэр уужам бодолтой хүн байха.

— Зай, Цыбенжаб аха, хооһон хорото хардалгада дайрагдажа, зүгөөргүй ехэ юумэ үзэһэн, зобоһон, тулиһан хүнүүдэй нэгэн байнат. Тиимэ тула уншэн хабһанайнгаа оёорой гүнзэгы булашаһаа бидэндэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө һаа, ямар гээшэбта?—гэжэ би тэрээндэ хандаха баатай болоһон байнаб.

Үбгэжөөл намайе соргойхоноор энеэбхилһэн хурса нюдэнүүдээрээ урдаһаамни харамсаараа, баруун гарайнгаа барбагар хурганууддаа бууралташаһан гонзогор толгойгоо доошонь эльбэсэгээн, гэнтэ бушхаһан нюурайнгаа хүйтэн хүлһэ иишэ тиишэнь аршаха баатай боложо, хүмэдхээ доошонь буулгажа, дороһоо һанаа алдахадал гэжэ, хөөрөөгөө иигэжэ эхилээ бэлэй:

— Хөөрэжэ үгэхэдэ болохо. Тэрэ болоһон хэрэг, минии зобоһон, тулиһан ябадал гээшэ досоомни тон бүхөөр хадагалаатай. Һанахадаа, сээжэ зүрхэмни долгисожо, үе мүсэмни үбдэжэ, хоёр хүлни һуларжа, тулгаяа алдахадал гэдэг юм. Би тиихэдэ нэгэшье тэмтэй байгаагүйб! Муухайханаар лэ намайе хардаһан юм гээшэ! Өөрөө бодоод үзэгты даа? Би хайшан гээд мартаха гээшэбиб? Одоо наһаараашье мартахагүйб!

— Цыбенжаб аха, танаймнай тоонто хаана байна гээшэб? Гэр бүлэ соогоо эхэ эсэгын хэды үхибүүд байһан гээшэбта? Энээн тухайгаа халташье һаань, нэгэ хэдыхэн үгөөр хөөрэжэ үгыт даа?

— Би 1913 оной үхэр жэлдэ Зүүн-Үбжэгээ гэжэ нютагта ажаһууһан Нэмсэрайн Гүрэ Будын Цыбжит хоёрой бүлэдэ табадахи үринь болоһо түрэһэн хүн гээшэб. Ехэ Долгор абгаймнай Нина Адушиевна Аюрзанаева гэжэ слондо мэдээжэ болоһон аргашан басагандаа үргүүлжэ, ерэн хоёр наһа хүрөөд, үнгэрэгшэ жэл мордоо һэн. Тиихэдэ Долгор абгайн удаадахи дүүнь—Сандан ахай гээшэ 1945 оной япон дайнда баатарай үхэлөөр унаһан юм. Галсан ахаймнай наян табатай гэжэ нэгэшье һанахаар бэшэ, мүнөөхи хүнгэн зандаа, маанадайнгаа дунда ябажа байнхай. Жигзамаа абгаймнай колхоздоо удаан малшанаар хүдэлөө, һүүлдэнь хүндэ үбшэндэ дайрагдажа, наһа бараа һэн даа. Дүү басаган Хандажабни далан гурбатай болобо. Мүнөө тэрэ ажалай ветеран, нютаг соогоо хүндэтэйгөөр амаржа байнхай.

— Танай арбан долоотой ябахада, манай нютагуудта хаа хаанагүй түрүүшын хамтаралнууд, нэгэдэлнүүд эмхидхэгдэжэ эхилһэн түүхэтэй. Тамнай тэрээн тухай хэлэжэ үгыт? Тиихэдэ та юу хэдэг байгаа гээшэбта?

— 1930 ондо минии арбан долоотой болоод ябахада, Зүүн Үбжэгээдэмнай шэнэ байдал мандан ерэжэ, газар бүхэндэ түрүүшын хамтаралнууд, ТОЗ-ууд эмхидхэгдэжэ эхилээ һэн. Тиигэжэ манай Зүүн-Үбжэгээгэй арбан долоон бүлэ хамтаржа, Улаан хүдэлмэришэнэй нэрэмжэтэ ТОЗ-до ороһон байнабди. Нютагайхиднай Шагдарай Жамсаранииe түрүүлэгшээр, Думаагай Гончигжабые нарин тоосоошоноор дэбжүүлээ бэлэй. 1930 оной намарынь манай хамтаралайхид намайе эдеэ хоолой амбааршан болгоһон юм. Бага балшар наһандаа хуушан монгол үзэг бэшэг заалгаһан байжа, бага сага бэшэгтэй зоной тоодо ороһон хэбэртэй байгаа гээшэ хаб. Һүүлдэнь хотоной һургуулида һураһаар, минии шэнэ үзэг бэшэгэй эрдэмэй һургуули тиигэһээр дүүрэнтэһэн юм даа, —гээд, хэлтэ бодолгото боложо һуугаад, хөөрөөгөө саашань үргэлжэлүүлбэ:

— Нэгэ иимэ ушар тон элихэнээр һананаб. Би энээн тухай саашань хөөрэһүүлши даа. 1932 оной хүлгөөтэ хабар бэлэй. Тиихэдэ нютагаймнай олохон мунхаг бүһэтэйшүүл гэр бүлэеэ орхижо, буу шуунуудые үргэлэнхэйнүүд, моридтоо мордожо, түрүүшын хамтаралһаа тэрьедэн зугадажа, Баруун-Үбжэгээгэй эхинэй бүтүү ой тайгын шэрэнгиин оёороор бэеэ шурган нюужа, хорото зорилготой бодхуулнууд болошоһон юм. Тэдэнэр энээгүүр, тэрээгүүр, зайжа, хаа хаанагүй хамтаралайхидта ехэхэн гай тодхор оруулдаг байһан гэдэг. Би тиихэдэ амбааршан тушаалтай Зүүн-Үбжэгээгэй эхиндэ байгааб. Тэндэхи нэгэ багашахан модон гэртэ Батын Базарай даашын таряашадай бригада байдаг һэн. Нэгэтэ эртэ үглөөгүүр бригадын бүһэтэйшүүлтэй хамтаржа, хоол болгохо гэжэ нэгэ үнеэ гаргабабди. Эхэнхи мяхыень таряашадтаа үгөөд, гэртэ орожо, саарһан дээрэ тоосоогоо бэшэжэ һуубаб. Гэнтэ гэрэй үүдэн хахинаһаар нээгдэжэ, буугай сэмгэн бултайшаба. Үүдэнэй саанаһаа зэрлиг шэрүүн хоолойгоор: «Гара наашаа, хара золиг даһаа! Бэедээ хэрэгтэй юм һаа, үтэр түргэлэ!—гэһэн сошордомо шанга абяан дуулдашаба. Минии газаашаа гарахадамни, буутай хэдэн хүн намда аһалдажа, сээжымни һэбэргэдэһэ руу буугай хүрзөөр түйлай шангаар ёборжо, намайе газарта унагаагаад: «Үтэр түргэн амбаараа нээжэ үгэ!»—гэжэ хашхаралдаба. Оборгототороо сээжэеэ сохюулаад, арай шамайхан амилжэ ядажа, газарта хэбтэһэн намайе шэрэхэ тооной, амбаарай үүдэндэ абаашажа, амбаарыемни нээлгэбэ. Энэ һамбаанда арайхан гэжэ ами ороһонойнгоо удаа, баруун гартаа нагаан бажууһан үндэр хүхэ-сагаан шарайтай Хуурай-Хялын Гамбалай Батые обёорбоб. Арба гаран зоной дундаһаа Баруун-Үбжэгээгэй Манзаргашын Сэндэжаб, Базаржаб, Жамсо, Сэдэнжаб гэжэ дүрбэн аха дүүнэрые танижа үрдөө һэм. Бодхуулнууд амбаарта хадагалаатай байһан мяха, тоһо, эдеэнэй ондоошье зүйлнүүдые бултыень шахуу абажа, моридтоо ашаад, саашаа түргэхэн арилаа бэлэй. «Зай, ши иигээд лэ маанадаар суг ябаха болобо гээшэш! Бидэнэй ерэжэ эдихэ хоол эндэһээ абаашаһые хэншье мэдэхэ ёһогүй! Толгойдоо хэрэгтэй юм һаа, хүндэ хэлэхэгүйш!»—гэхэ мэтын олон табан шанга хараалнуудые дээрэ дээрэһээнь дуулаһаар, арай шамайхан, амиды мэндэ үлөө бэлэйб. Тэрэл үдэртөө би ажахынгаа түрүүлэгшэ байһан Батоболот Жамсаранова, мүн Бүргөөдэ байһан сомоной Зүблэлэй түрүүлэгшэ Табдан Даржаевта бүлэг бодхуулнуудай хамтын амбаарыe хүсөөрөө тоножо, хооһолһон тухай дуулгаха ёһотой болоһон байнаб. Нохойн аманда ороһон яһан бүтэн гарадаггүй ха юм. Тиимэ хэсүү һанагдаагүй юумэнэй болоһоной удаа амбааршанаар хүдэлхэ би дурагүй болошоо бэлэйб.

Баһа нэгэ дахин амияа абажа, аяар холын үйлэ хэрэгүүдэй мэнэ һая болоһон мэтэ, сэдьхэлээ хүндүүлхэйтэн һууд гэбэ. Тиигээд саашань иигэжэ хөөрөө һэн.

— 1932 оной октябрь һараһаа амбааршанайнгаа ажал тушаажа, элдэб ондоо хүдэлмэри хэдэг болоо һэм. Паар сарнуудые хөөмэгшэдэ оруулаад, элдэб ашаа шэрэхэ, газар хахалха, ургаса хуряаха гэхэ мэтын олон тоото юумэ хэдэг байгааб. 1938 оной хабар болотор һүүлшын гурбан жэл таһалгаряагүйгөөр Амар мүрэн дээгүүр тэмээн хамбыгаар үнэтэй сэнтэй ашаа зөөлгэдэ хабаадалсаа һэм.

1938 оной хабар намайе Улаан-Булагай сомон Зүблэлэй Кировэй нэрэмжэтэ ажахын таряан ажалай бригадын гэшүүн болгожо, Агын гол эльгээгээ агша һэн. Гомбын Цыремжит Нимын Цындыма гэжэ бригадымнай тогоошон хоёр һамгад ажалай һүүлээр унтажа хэбтэһэн намайе яаралтай түргөөр һэрюулһэн юм. Мэгдэжэ бодоходомни, Агын милициин таһагай начальник Шангин гэжэ томо бэетэй шара хүн хоёр-гурбан хүнүүдтэй ерэһэн байжа, намайе машинадаа һуулгаад, Ага асаржа, түрмэдэ хаажархёо бэлэй. Одоол эндэһээ минии бүхы зобохо зоболон эхилээ бэлэй. Худал хуурмагаар намайе хардажа, эндэ асарһыень Агын түрмын игсуун уйтахан долоодохи камера соо хори гаран зоной дунда һуухадаа, гансата мэдээ һэм. Намайе үдэшэлэн түрмэдэ туужа абаашаад, бүхэли һүниндөө үглөөгүүр болотор элдэб янзаар зобоожо, сохижо байгаад, мүшхэбэри хэдэг байгаа. «Ши, Гуруев Цыбенжаб, Японой, Хитадай тагнуулшадтай холбоотой шпион байһан хүн байнаш! Нютаг соохи зонойнгоо дунда Зүблэлтэ гүрэндэ тон харша ажал ябуулдаг, гүрэнэй, сэрэгэй нюусануудынь хилын саанахи тагнуулшадта хэлэжэ үгэдэг байнаш!»—гэхэ мэтээр хардажа, алан түлэн алдагша бэлэй. «Ши үнэн сэхэеэ хэлэхэ ёһотойш! Бүхы хэһэн хорото ажалайнгаа түлөө толгойгоороо харюусахаш! Түргөөр хэлээд, энэ саарһан дээрэ гараа таби гэнэб!»—гэжэ байгаад, намайе баалажа, абаха танаггүйгөөр сохигшо һэн. Стулай үрөөһэн хүл дээрэ һуулгахаһаа эхилээд, буугай түмэр сэмгээр аман уруумни оборходонь, намһаа юун үлэлтэйб даа? Гурбан һараһаа үлүүхэн мүшхүүлхэ саг соогоо хоёр дахин мэдээ алдартаа сохюулһан байнаб. Агын хуушан банкын урдахи сагаан шабар гэр соо хэды дахин мэдэрэл алдажа, ухэжэ хэбтэтэрээ мэдээ ороходоо, намда дэншье зохид байгаагүй һэн. Нёдондо Агада ябахадаа харахадамни, түмэр решётконуудаар шэмэглэгдэһэн, гурбан сонхотой, намайе зобоогшо сагаан гэр үнеэхи зандаа гэжэ хэлэхээр харагдаа бэлэй.

Агын түрмын долоодохи, наймадахи камерануудтай зэргэлээд, ганса хүниие хэзээжэ байлгадаг, хирпиисэ шалатай, түмэрөөр бүриһэн ханатай, хүнэй хүсэд зогсомгошоо эрьелдэхын аргагүй гэжэ хэлэхээр, түйлай уйтахан камера бии һэн. Тэрээн соо ганса кружка уһан ундатай, хоёр зуун грамм хилээмэн хоолтой, нэгэ һара гурбан хоногой туршада хаалтатай байгааб. Тэндэ байха соогоо хоёр тохоногни һааритажа, һүүжэмни соорошоо һэн! Иигэжэ хөөрэхэдэм, зарим зон үнэншэншьегүй байхадаа магад. Би худалаар хэлэжэ, олзо олохоо һанана бэшэб! Үнэн юумэн үнеэрөө байха ёһотой. Ганса хүниие хаадаг уйтан тэрэ таһалга соо байхадаа, үбдэгүүдэйнгээ араар барижа үзэхэдэмни, хоёр хүлни шүдыaлдэжэ, нарииханууд болошоһон, арһа яһан хоёр үлэһэн байгаа агша һэн. Хорото хардалгада дайрагдажа, намдал адли түрмэдэ ороод байһан манай нютагай болохо Этигилов Даба, Аюшиев Цыбен бидэ гурбанай хэрэгэй түлөө нюур зэргэшүүлхэ гэжэ, түрмын мүрдэлгэшэд нютагаймнай Цыденова Шарагшан гэжэ эхэнэрые сула дуудажа асарагша һэн. Тиигэжэ хамта дээрээ би Агын түрмэдэ нэгэ жэл арбан гурбан хоногто хаалтатай байһан байнаб.

Үбгэнэй хурганай үзүүр һалганаад, баһал ойр зуура аниргүй һууд гэбэ.

Д-Р. ЦЫРЕНЖАПОВ.

(Түгэсхэлынь хожом гараха).

ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ЗАМУУД

М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр Хитад ошоһоор нэгэ жэл май һарада гүйсэхэнь. Энэ ошолгонь манай оронуудай хоорондохи харилсаануудые гуримшуулгын шухала шата болоо һэн. Харилсаануудай һайжаржа байһаниинь экономическа болон худалдаа наймаанай холбоо барисаанай жэшээ дээрэһээ илангаяа элеэр харагдана. Жэшээнь, 1989 ондо хоёр талын худалдаа наймаанай хэмжээн 2,5 миллиард түхэригтэ хүрөө һэн. Энэнь 1981 оной хэмжээнһээ 14-һөө үлүүтэйгээр (177 миллион түхэриг) ехэ болоно. Гэбэшье эдэ дүнгүүд КНР-эй болон СССР-эй гадаадын ниитэ худалдаа наймаанай хэмжээнэй тус тустань оройдоол 3,0 ба 1,4 процент болоно. Энэнь тэдэнэй арга боломжонуудта яаха аргагүй хүрэнэгүй. Экономическа болон худалдаа наймаанай харилсаануудые хүгжөөлгын арга боломжо тон ехэ гэжэ нэн түрүүн хитад партнернууд тэмдэглэдэг. Хоёр ороной хоорондохи худалдаа наймаанай хэмжээ жэлэй туршада 10 процентһээ үлүүтэйгээр ехэ болгожо болохо гэжэ зарим мэргэжэлтэд тоолодог.

Хилэ шадарай, тобшолон хэлэбэл, совет Алас-Дурна хизаарай болон Хитадай зүүнхойто провинцинуудай хоорондо худалдаа наймаа хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанар олгогдоно. Гадаадын худалдаа наймаанда гаргагдадаг эд бараанай бүридэл тад ондоо болонхой: хүдөө ажахын эдеэ хоолой зүйлнүүд, байгаалиин хэшэг, хүнгэн ба бүд нэхэлгын промышленностиин зүйлнүүд мэтэ заншалта эд бараанһаа гадна тус провинци барилгын материалнуудые, медицинскэ түхеэрэлгэнүүдые, магнитофонуудые, микропроцессорнуудые, автомобильнуудые, ашаа тээдэг түхеэрэлгэнүүдые ба юумэ олон болгодог техникэ Советскэ Союз эльгээнэ.

Харилсаа холбоон гансал худалдаа наймаагаар хизаарлана бэшэ. Хэйлунцзян провинцитай гар табигдаһан экономическа ба техникын талаар харилсаа холбооной 148 хэлсээнүүдһээ 16-ниинь бэелүүлэгдээ, үгышье һаа, бэелүүлэгдэжэ байнхай. Тобшолон хэлэбэл, хамтын хоёр предприяти баригдана, машина бүтээлгын талаар 7 проект бэелүүлэгдэнэ, овощ тарижа ургуулха, барилга хэхэ, модо бэлдэхэ ба полиграфиин талаар ажалай элдэб хангалганууд үзүүлэгдэдэг. Электрын элшэ хүсэ хамтаараа үйлэдбэрилхэ, Амар мүрэн дээгүүр түмэр замай ба автомобилиин хүүргэ бариха тухай асуудал хаража үзэгдэнэ.

Советскэ Союзай Владивостогтохи үүсхэлнүүдые хараада абан, тус провинцида «Зүүн-хойто зүгэй Гонконг» гэһэн тусхай экономическа зоно (СЭЗ) байгуулха түсэб зохёохые провинциин вице-губернатор Ду Сяньчжун дурадхадаг юм. Бодото байдалда шалгагдаһан, Хитадта болон тэрэнэй партнернуудта али али таладань ашатай туһатай үүргэ дүүргэдэг СЭЗ-эй гуримаар тэрэнь бэйгуулагдаха ёһотой. Ду Сяньчжунай һанамжаар, иимэрхүү зоно СССР-тэй болон Зүүн Европын оронуудтай худалдаа наймаанай-экономическа холбоо барисаа үргэдхэхэ хэрэгтэ туһатай байха. Зүгөөр энээнэй тулада харилсаа холбооной талаар ушардаг хэдэ хэдэн асуудалнуудые шиидхэхэ ёһотой.

Хитад экономистнуудай һанамжаар, түлбэриин үндэһэ һуурние тодорхойлходо иимэрхүү бэрхэшээлнүүд гарадаг: хоёр ороной валютанууд ондоо валютаар сүлөө һэлгэгдэхэ аргагүй. Тиимэһээ шиидхэбэри бүхэниие амяарнь абаха хэрэгтэй болодог.

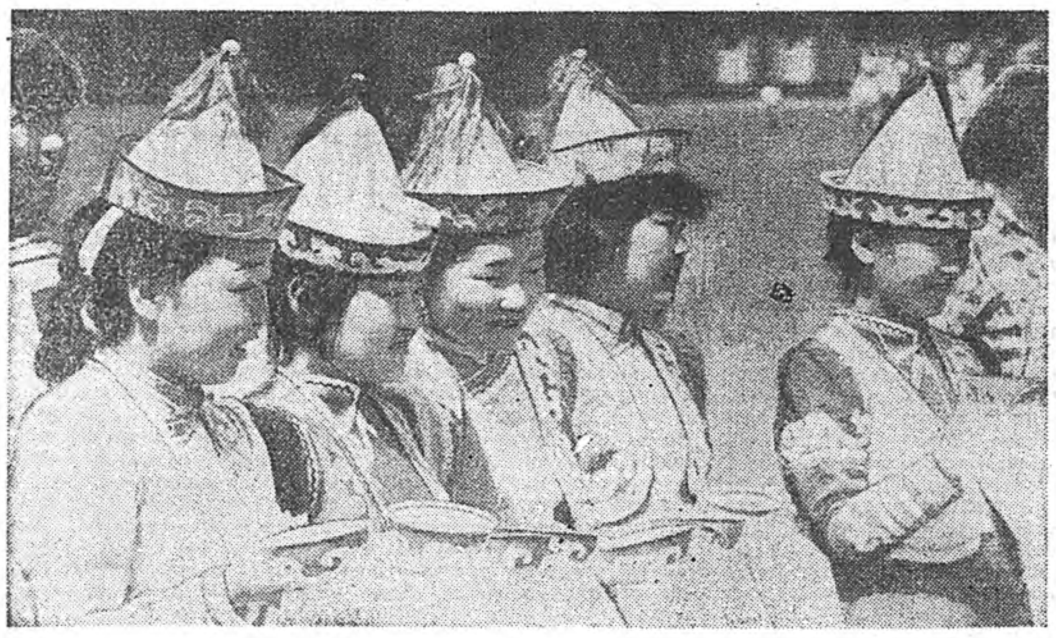
Транспортын асуудалые шиидхэхэ хэрэгтэй: ашаа зөөхэ талаар транспортын бага арга боломжотой байһаниинь продукци эльгээхэ талаар хэлсээнүүдэй саг болзортоо дүүргэгдээгүй шалтагаануудай нэгэниинь болоно.

Теэдшье мүнөө үедэ хитад бизнесменүүд гол түлэб Баруунай оронуудай продукци худалдажа абахые оролдодог. СССР-тэхи технологиин хэмжээн тухай мүртэйгөөр мэдэдэггүй дээрэһээ финансын ехэ хохидолдо нэгэнтэ бэшэ ороһон байдаг.

Советскэ Союз болон Хитад мүнөө дээрээ худалдаа наймаанай зохихо түхэл янзануудые оложо шаданагүй. Сэбэр мүнгэ хэрэглэнгүй, мүн бартерна худалдаа наймаа гол түлэб хэдэг байна. Элдэб янзын тоосолдооной хажуугаар сэбэр валютаар худалдаа наймаа хэхэ хэмжээ ехэ болгохо, сүлөөтэй худалдаа наймаанда байн-байн орохо тухай зорилго түрүүшын ээлжээндэ табигдана.

Хоёр талын хабаадалгатай хөөрэлдөөнүүдэй гуримаар эдэ бүхы асуудалнууд шиидхэгдэхээр хараалагдана. Бии болоһон асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ, зохид партнерые бэдэржэ олохо арга боломжо хоёр ороной бизнесменүүдтэ олгохын тула элдэб выставкэнүүд болон яармагууд эндэ хүдэлхэ юм. Тобшолон хэлэбэл, «СССР-тэй ба Зүүн Европын оронуудтай худалдаа наймаанай талаар яармаг» энэ зорилгоор эмхидхэгдэхэ юм. Байгша оной июниин 6-һаа 15 хүрэтэр Хэйлунцзян провинциин захиргаанай түбтэ—Харбинда тэрэ үнгэргэгдэхэ байна. Мүнөө үедэ тэндэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри түлэг ябуулагдана. Выставкэнүүдэй ордон шэнэдхэн түхеэрэгдэнэ. Хитадай худалдаа наймаанай 67 томо компани яармагта хабаадаха гэжэ тухайлагдана.

Дмитрий АГЕЕВ.
(АПН).

„Байгал—дэлхэйн субад эрдэни“ гэһэн уласхоорондын фестивальһаа

ХОЁР ТҮБИ УУЛЗАБА

Манай оршолонто юртэмсын гайхамшагта баялигуудай нэгэн болохо Байгал далайн саашанхи хуби заяан түрүү үзэлтэй хүн бүхэнэй һанаа сэдьхэл зобооно.

Байгалай нангин уһые, дабтагдашагүй үзэсхэлэн һайхан оршон тойронхи байгаалииень аршалан хамгаалха хэрэгтэ зоной анхарал хандуулха зорилготойгоор «Байгал — дэлхэйн субад эрдэни» гэһэн арадай уран зохёолой уласхоорондын фестиваль, түрүүшынхиеэ Буряад ороной ниислэл хото — Улаан-Үдэдэ июлиин 20-һоо 23 болотор үнгэргэгдэбэ.

Июлиин 20-до үдэшын 6 саг боложо байхада, «Дружба» кинотеатрай дэргэдэ зон олоороо сугларба. Алаг соохор, эрээн маряан элдэб үнгын хубсаһа үмдэһэн хүнүүд иишэ тиишээ һүндэлнэ, дуу дуулалдана, олон ондоо хэлэн дээрэ ярилдана, хатар наада, ёохор зугаа дэлгээнэ.

Үхэр бүреэгэй, сан хэнгэрэгэй, гармошкын, гитарын, балалайкын, бусадшье янза бүриин инструментнүүдэй абяан эндэ тэндэ зэдэлхэдээ, һая нааша харагдаа, дуулдаагүй ямар нэгэн гайхамшагта үзэгдэлэй эхилхэеэ байһандал байгаа һэн. Алташа, мүнгэшэ дархашуулай, мүн бэшэшье уран гартанай бүтээһэн янза бүриин гоёолтонууд, торго хяазалан оёһон угалзатай үнэтэй дэгэлнүүд, тайгын хэшэг — үнэгэн, булган, хэрмэнэй арһаар зүйжэ оёһон малгайнууд, дэгэлнүүд наранай туяада бүри гоёор үнгэтэн харагдахадаа, һайханшье, һүрөөтэйшье байгаа һэн. Эдэ уран нарин бүтээлнүүд яһатан бүхэнэй оюун бэлигэй залиршагүй хүсые гэршэлнэ гээшэ.

Нюур, нюдэ, амаяа элдэбын будагаар эреэн болгоһон, янза бүриин һонирхолтой багуудые үмдэһэн хүнүүд, клоунууд, матрёшконууд, жонглёрнууд эндэ олон. Юрэдөө хүнэй ой ухаанда ороогүй хубсаһатай, хубсаһашьегүй шахуу гэхээр хүйхэрнүүд дайралдана. Үльгэр сооһоо ерэһэн персонажнууд, хүүхэлдэйнүүд, шубуу шонхор, ан амитадшье хүл хөөрсэг табилдан гарана. Эдээниие харахада, үнэхөөрөөшье үльгэрэй орон соо ерээд байһандал үзэгдөө бэлэй.

Эдэ зоноймнай олонхинь манай айлшад, хари гүрэнүүдые, Советскэ Союзай республиканууд, хизаарнууд, областьнууд болон округуудые түлөөлһэн коллективүүдэй, ансамбльнуудай, бүлэгүүдэй артистнар болоно.

Суглараашадай урда Буряадай АССР-эй Соёлой министрэй орлогшо В. Седунов гаража, амаршалгын үгэ хэлээд, фестиваль нээбэ.

Горнын нариихан дохёогоор олондо мэдээжэ болоһон «Алдарта Байгал арюухан далай» гэһэн дуу дуулалдан, эндэ суглараашад байраһаа аалиханаар хүдэлбэ. Колонныш урда тээ хазаар моритойшуул, тээ хойнонь Байгалай һүлдэ тэмдэгтэй тугуудые, «Байгал — дэлхэйн субад эрдэни!» гэһэн транспарант бариһан зон, нүгөөдүүлынь сан хэнгэрэг, барабан наярган, шогтой хүхюун дуу дуулалдан, городой үйлсөөр урагшаа дабшана. «Дружба» кинотеатрһаа Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион хүрэтэр ошохоёо эдэнэр мордобо. Иимэ үзэгдэл харахадаа, улаанүдынхид ехэл һонирхоно хэбэртэй. Заримааниинь хаража байтараа, бэеэ барингүй эдэнэртэй холисолдон ябалсаха юм.

Байгалые хамгаалха зорилготойгоор һаналаа нэгэдхэһэн олон гүрэнэй, олон яһатанай түлөөлэгшэд зоной анхарал иимэ аргаар бэедээ татажа, мүнөө үеын шухалын шухала асуудалнуудай нэгые шиидхэхые уряална гээшэ.

Энэ карнавалда хабаадагшаднай республикын кукольна театрай талмай хүрэжэ, нэгэ бага тогтобо. Газаа аажма халуун, бүгшэм, ябагаар ябахада, эсэбэритэйшье ха юм. Тус театрай артистнар энэ забһарта айлшадтаа Рада Московагай бэшэһэн «Хаанабши унагахан» гэһэн зүжэг сооһоо хэһэг харуулжа үрдихэ юм. Энээнэй һүүлээр айлшад болон артистнарнай Буряадай республикын 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион тээшэ харгыгаа үргэлжэлүүлбэ.

...Стадион дээрэ Байгалай арюун сэбэр уһанай үнгэтэй хүхэ сэнхир тугууд олон хүниие суглуулха гэһэндэл һүр жабхалантайгаар даллан намилзана. Стадионой тэг дунда тодхогдоһон тайзан дээрэ хүхэ сэнхир томо хадагуудые бариһан зон гарана. Хадагуудынь сэбэр уһанай долгин шэнги аалиханаар намилзаха, «мэлмэрхэ» юм.

Энэ үедэ тайзан дээрэ манай ороной бэлигтэй дуушан, РСФСР-эй арадай артистка Галина Шойдагбаева гаража, Анатолий Андреев Гунга Чимитов хоёрой зохёоһон «Тоонто нютаг» гэһэн дууе, дабтагдашагүй һайхан хоолойгоор уран гоёор хангюурдажа, олон зоной зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэнэ.

Удаань түрүүшынхиеэ Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэжэ байһан уласхоорондын фестивальда ерэһэн Европо болон Ази түбиин түлөөлэгшэдэй гаража, хүндэлэлэй дүхэриг хэхэдэнь, зон нэрьемэ альга ташалгаар угтана.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжуев холын айлшадые сэдьхэлэй дулаан үгөөр амаршалба. Буряад орондо 8 хари гүрэнэй, Советскэ Союзай республика болон округуудһаа 44 арадай уран һайханай коллективүүд ерэһэн байна. Хамта дээрээ 600 гаран хүн сугларaа гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

Үгэ хэлэгшын һүүлээр, уласхоорондын фестивалиин гал бадараалгын ёһолол болобо. Дэлхэйн ямаршье арадууд эртэ урда сагһаа хойшо галда шүтэдэг байһан гээшэ. Ямаршье баяр баясхалангай болоходо, галаа носоодог һэн. Энэшье удаа тэрэ урданай ёһо заншалай гуримаар фестивалиин гал носоогдобо. Хани барисаанай, халуун зүрхэнэй, сэбэр сэдьхэлэй галай носоогдоходо, концерт наадан эхилшэбэ даа.

Юрэдөө стадион дээрэ суглараашад, сэдьхэлээ яһала ханаһан байгаа ёһотой. Арад зоной хани барисаанай энэ концертын номер бүхэниинь фестивалиин шэмэглэл болоо.

Манай республикын буряад фольклорно коллективүүд, ансамбльнууд олоор сугларaа. Заримыень дурдая: «Байгалай долгин», «Уряал», «Магтаал», «Тэрэнги», «Үдын толон» «Санага», «Хэнгэргэ», «Оронго», «Дэбэсэнэм» гэхэ мэтэ. Гадна Усть-Ордагай, Агын буряад национальна округуудай коллективүүд олоор ерээ. Республикын ород фольклорно ансамбльнууд мүн лэ олон байгаа. Жэшээлбэл, «Байкальские зори», «Сибиряне», «Багульник», Тарбагатайн, Мухар-Шэбэрэй шэмээшэгүүдэй хоорнууд болон бусад. Тиихэдэ Татаарай, Хальмагай, Тувын АССР-нүүдэй, Хакасиин, Эвенкиин автономно округуудай, Монголой Арадай Республикын, Голландиин, ФРГ-гэй, Норвегиин, Швециин, Даниин, Австралиин, США-гай уран бэлигтэн бэлиг шадабарияа харуулаа.

Баруун Европын гүрэнүүдэй диилэнхи олон артистнар оригинальна жанрнуудые, шогёгто сценкэнүүдые, пантомимо, рок-н-рол гүйсэдхэжэ, харагшадые баясуулха юм. Хани барисаанай концерт үндэр дээрэ хэмжээндэ үнгэрөө гээд онсолоё.

Үглөөдэрынь фестивальнай Улаан-Үдын этнографическа музей соо үргэлжэлбэ. Музейн бартаагай газаа таладахи талмай дээрэ, зүүн зүгэй хатарай «Лотос» ансамбль фестивальда хабаадагша коллективүүдые нэгэ нэгээр гаргажа, зонтой танилсуулна.

Һүүлээрнь бүхы коллективүүд музейн комплекснуудаар таража, концерт наадаяа, хатар зугаагаа дэлгээ һэн.

Нэгэдэхи комплексдо «Оронго», «Дэбэсэнэм», «Тэрэнги» гэхэ мэтын буряад фольклорно ансамбльнууд һайндэрэйнгөө программа харуулна. Коллектив бүхэн нютаг нютагайнгаа эдеэнэй дээжые асаржа, урдаа табинхайнууд. Жэшээнь, Оронгынхидой урда аарса, бууза, хиимэ, хушуур, шараһан зеэхэй, түөлэй, тогооной буряад архи гэхэ мэтын олон эдеэн зохидоор табигдаатай байна...

Гэнтэ дүхэриг соо бөөгэй хубсаһатай хүн орожо ерээд, нютаг бүхэнэй хүнүүдые амаршалаад, оршон тойронхи байгаалидаа, гал гуламтадаа гамтайгаар хандахые уряална. Уһа галаа бузарлуулангүй, сэбэрээр байлгахые үреэхэдээ, сан хэнгэргээ шанга шангаар наяруулхадань, һүрөөтэйгөөр харагдаа һэн. Эхэ — байгаалидаа элинсэг хулинсагайнгаа ёһо гуримаар, гамтайгаар хандая гэжэ уряална ха юм.

Бөөгэй тайлгаяа тайжа, онгоёо оруулжа дүүргэхэдэ, нютаг нютагай түлөөлэгшэд удаа дараалан гаража, эдеэнэйнгээ дээжые улаан галдаа, үргэн дэлхэйдээ үргэжэ, хии мори хиидхүүлээд, одоошье ёохор наадаяа, хатар зугаагаа эхилнэ. Эрхим хүлэгэй, эрхим бүхын соло дуудана. Үльгэршэ үбгэн гаража, үльгэрөө эхилнэ. Холоһоо ерэһэн айлшадаа монгол, хакас, хальмаг нүхэдөө амаршалаад, түөлэйн соло дуулаад хүндэлхэ юм.

Аяар холын Волго шадар байрлаһан монгол угсаатанай үрэ һадаһанар хальмаг арадай түлөөлэгшэ бодожо, «Джангар» гэһэн эпос сооһоо хэһэг урданай маягаар дуулан һагад хөөрэхэдэнь, зон ехэл һайшаана. Хальмаг нүхэдөөр танилсажа, нэгэ хэдэн үгэ андалдажа үрдибэб. Энэ коллектив Хальмагай республикын Сарпинска районой «Степной» гэһэн совхозһоо ерээ. Фольклорно бүлэгынь «Теергин айс», буряадшалбал «Талын аялга» гэжэ нэрэтэй байба. Энэ ансамбль бии болгогдоһоор 25 жэл болоо.

— Бидэнэй дунда наһанайнгаа амаралтада гараһаншье зон бии. Олонхи зомнай совхозой хүдэлмэришэд, трактористнууд, комбайнернууд юм. Мүнөө иимэ сүлөөгүй сагшье һаань, анда нүхэдэйнгөө уряалаар энэ уласхоорондын фестивальда ерэбэбди,— гэжэ энэ делегациие хүтэлбэрилэгшэ, Хальмагай АССР-эй габьяата артист Эрдэни Сасаевич Бадмаев хөөрэнэ.

Хоёрдохи комплексдо Усть-Ордагай, Ойхоной, Кабанскын, Түнхэнэй, Захааминай районуудай коллективүүд шог ёгто зугаа, ёохорнуудаа түлэг дундаа дэлгээжэ байгаа һэн. Эдэнэр мүн лэ буряад эдеэгээ, өөрынгөө ёһо гуримаар табяад, бэе бэеэ хүндэлжэ, үгэ зугаагаараа андалдана. Тарган сагаан омоли загаһа бариһан үбгэнтэй танилсан хөөрэлдэбэб.

— Ойхоной районой Еланцы һууриһаа 17 хүн ерээбди. Фольклорно ансамбльнай «Сарма» гэжэ нэрэтэй. Би өөрөө Иван Сергеевич Имеев гэзэшэб, 67 наһатайб. Бүхы наһан соогоо хүдөөдэ киномеханигаар хүдэлөөб. «СССР-эй кинематографиин габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн нэрэ зэргэтэйб. Энээниие заатагүй бэшээрэйгты,— гэжэ захиха юм. Энэ тэрэ юумэ хөөрэлдэһөөр байтарнай ансамблиие хүтэлбэрилэгшэ Ульяна Фадеевна Пинхаева ерэбэ. Тэрэ 63 наһатай, бүхы наһан соогоо багшаар хүдэлжэ, наһанайнгаа амаралтада гараһан юм. Энэ коллектив бии болгогдоһоор оройдоол жэл шахуу боложо ябана.

— Ямар ушарһаа, ямар шалтагаанһаа үни хада наһанайнгаа амаралтада гараһан хүн аад, һайн дураараа фольклорно ансамбль байгуулаа гээшэбта?

— Манай Ойхоной буряадууд Буряад ороноһоо, угайдхадаа Усть-Ордагай буряад национальна округһоо таһаранхайбди. Бидэнэй дунда ямаршье холбоон үгы. Уг гарбалайнгаа түрэлхи хэлэн дээрэ хөөрэлдэхэ, дуу дуулаха хүнүүд манай нютагта үгы боложо байна. Энээниие һанаа амар хаража байхань хүндэ. Ушар тиимэһээ өөһэдтөө адляар бододог, нэгэ хэдэн эдэбхитэдые олоод, иимэ фольклорно коллектив байгуулаабди. Амиды ябаһан сагтаа аша гушанартаа өөһэдынгөө мэдэхэ, шадаха юумэ дамжуулха гэжэ оролдонобди. Ойхонһоо гараһан буряад нэгэшье дуушан, хүгжэмшэниие харахагүйт. Иимэ байдал эндэмнай үнинэй тогтонижонхой. Нютагаймнай хүтэлбэрилэгшэд туһа хүргэнэгүй. Угайдхадаа мүнөө фестивальда ерэхэдэмнай машина үгөөгүй,— гэжэ Ульяна Фадеевна гомдолтойгоор хөөрэнэ.

Иимэл зоной байһан сагта арадай аман зохёол, фольклор мартагдахагүй. Иимэ фольклорно фестивальнууд аман зохёолой хүгжэлтэдэ аргагүй ехээр нүлөөлнэ. Энэ талаар фестивалиин үүргэ тон ехэ.

Гурбадахи комплексдо ошожо харахада, Туваһаа ерэһэн «Тыва» нэрэтэй фольклорно этнографическа ансамблиин түлөөлэгшэ Сат Дамба-Доржу хашамал бүдүүн хоолойгоор эхэ-байгаали тухай дуу уянгатуулан дуулахадаа, суглараашадай анхарал холоһоо татана. Тувагай «Жаран баатарнуудай» нэрэмжэтэ хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейн экспонадууд тэрэ саанань табяатай байна. Тува яһатанай уран дархашуулай бүтээлнүүдые зон мүн лэ һонирхон харахадаа, бэлиг шадабарииень үндэрөөр сэгнэнэ.

Эндэһээ холо бэшэхэнэ Голландиһаа ерэһэн Роса Лигэгшэ Флам Фатал бүлэгэй аккомпанимент доро «галта хатар» хатархадаа, олониие гайхуулна. Заримдаа жэхыдэһэ хүрэмэ номернуудые харуулна. Концертын һүүлээр Роса Литэй уулзажа, бага сага хөөрэлдэбэб.

— Та Советскэ Союз түрүүшынхиеэ ерэбэ гүт?

— Үгы. Хоёрдохиёо. Нёдондо жэлдэ Москва, Минск, Одессэ городуудаар концерт харуулаа һэмби. Тиихэдэ Москвада буряад ороной нэгэ хүн ерээд, Байгал далай тухай һонирхолтойгоор хөөрөөд, нютагаа уряа һэн. Тиихэдэ би иишэ заатагүй ерэхэ ёһотойб гэжэ бодоо һэм. Зүгөөр энэ хүсэлни үнишье болонгүй бэелбэ ха юм.

— Та Голландиин хүн байнат. Юундэ Африкын инструментнүүдэй хүгжэм доро номернуудаа харуулнабта?

— Нэгэтэ Сенегал ошоходом эдэ инструментнүүдэй хүгжэм абяан намда ехэл һайшаагдаа һэн. Тэрээнһээ хойшо эдэ инструментнүүдэй хүгжэм доро номернуудаа гүйсэдхэдэг болооб.

Ямар коллективэй концерт тогтожо харахаяа зон хүрэһөөр ойлгожо ядана хэбэртэй. Коллективүүд эндэ нюдэ эреэлмэ олон. Теэд дурзтайгаа хараха, шагнаха гээшэ хүн бүхэнэй эрхэ ха юм.

Энэ үдэр этнографическа музейдэ ерэгшэд һайнаар амараа гэжэ һанагдана.

Фестивалиин гурбадахи үдэр. Ази түбиин фольклорно коллективүүд Европоһоо ерэһэн айлшадые Х. Намсараевай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй академическэ театрта урижа өөһэд өөһэдынгөө арадуудай дуу хатартай, хүгжэмтэй, соёл болбосоролтой танилсуулаа. Харин үглөөдэрынь Европын гүрэнүүдэй коллективүүд Буряадай гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ театрай байшан соо тусхай программаар концерт харуулһан байна. Тэрэ үдэшэ зон ехэ олоор сугларба. Эдээнэй оюун бэлигые үндэрөөр сэгнэһэн байна.

ООН-ой соносхоһон соёл болбосорол хүгжөөлгын бүхэдэлхэйн арбан жэлэй программатай зохилдуулжа үнгэргэгдэһэн энэ фестиваль аргагүй ехэ удха шанартай байна. Энэ фестиваль ганса Байгалай ба тэрэнэй оршон тойронхи байгаали хамгаалалгада, аршалалгада нүлөөлхэ бэшэ, мүн арадуудай хоорондохи хани барисаа бэхижүүлгэдэ, ёһо заншал, соёл болбосорол хүгжөөлгэдэ горитой үүргэ дүүргэхэ байһаниинь дамжаггүй.

Б. БОДИЕВ.

В. ГАРМАЕВАЙ ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Буряад басагад хүндэтэ айлшадаа сагаан эдеэгээр заншалта ёһоор угтана; 2. Барга баатарнуудай үри һадаһанарай нэгэн; 3. Морин эрдэниин магтаал — соло дуудалга; 4. Хойто зүгэй үсөөн тоото арадуудай түлөөлэгшэ урданайнгаа ёһо заншал, дуу хатарые мартаагүй; 5. Ёһо заншалаа һэргээжэ, байгаалидаа һүгэдэе.

СПОРТ

БАРИЛДААНАЙ ХИБЭС ДЭЭРЭ

Һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй хоёрдохи нааданууд США-гай Сиэтл хотодо боложо байна. Дэлхэйн 50 гаран ороной 2500-һаа дээшэ спортсменүүд 21 зүйлөөр хабаяа туршана.

Дүрэ булаалдалгын барилдаагаар мүрысөөн июлиин 27—28-да эндэ болохо юм. Болгариин, Монголой, Канадын, Турциин, Японой, Урда Корейн, СССР-эй суглуулагдамал команданууд хабаадаха.

Гнел Мөджлумян (Ереван), Сергей Замбалов (Улаан-Үдэ), Руслан Караев (Махачкала), Степан Саркисян (Кировакан), Арсен Фадзаев (Владикавказ); Адлан Вараев (Грозный), Эльмади Жабраилов (Махачкала), Махарбек Хадарцев (Владикавказ), Андрей Головко (Черкесск) болон Давид Гободжишвили (Тбилиси) гэгшэд СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаа.

* * *

Һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй наадануудай тоосоогоор гараха түрэхэһөө хойшо дүлии хүнүүдэй дунда «Хани барисаан» гэжэ мүрысөөн Вашингтондохи дүлиишүүлэй һурадаг тусхай университедэй спортивна комплекс соо болобо. Канадын, СССР-эй, США-гай команданууд хабаадаа.

Хүнгэн атлетикэ, баскетбол, классическа ба дүрэ булаалдалгын барилдаан мүрысөөнэй программада оруулагдаһан байгаа.

Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой вагонной кузовай цехэй модошо дархан, спортын мастер Андрей Захряпин СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, энэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, классическа ба дүрэ булаалдалгын барилдаагаар 90 килограммай шэгнүүртэ илажа, чемпион болобо. Дүрэ булаалдалгын барилдаагаар түгсэхэлэй уулзалгада американ бухые 4:2 тоотогоор шүүгээ. Энэнь «Динамо» бүлгэмэй тренер В. М. Сыдеевэй һурагшын ээлжээтэ ехэ амжалта гээшэ.

* * *

Суута совет барилдаашан — Олимпиин наадануудай хоёр дахин чемпион Иван Ярыгинай шанда хүртэхын түлөө дүрэ булаалдалгын барилдаагаар уласхоорондын ехэ мүрысөөн Красноярска хизаарай Хакасай автономито областиин түб — Абакан хотодо дүүрэбэ. Дэлхэйн юһэн ороной 200 гаран барилдаашад хабаадаһан байгаа.

Манай командаһаа Буряадай хүдөө ажахын институдай студент, спортын мастер Бато Цырендашиев эгээл хүнгэн шэгнүүртэ онсо шалгаржа, чемпион болобо. Спортын мастер Андрей Пестерев 57 килограммай шэгнүүртэ бронзо медаляар шагнагдаа. «Динамо» бүлгэмэй спортын мастер Владимир Шестаков дүрбэдэхи һуури эзэлбэ. Баяр Цыденов, Жамса Лхамажапов, Владимир Жалсараев гэгшэд [illegible]

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

ДАХИНАА ТЭНСЭБЭ

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонодо наададаг футболистнуудай дунда арбан гурбадахи уулзалганууд үнгэргэгдэбэ.

Улаан-Үдын «Сэлэнгэ» командатай наадахаяа Урда-Сахалинай «Сахалин» командын футболистнууд ерэһэн байгаа. Айлшаар манайда ерэһэн эдэнэр мүнөө дээрээ мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури эзэлнэ.

Манай зонодо наадажа эхилһэн сагһаа хойшо «Сахалинай» футболистнууд добтолхы шэнжэтэйгээр наададаг юм. Юуб гэхэдэ, тус командада оройнмнай элдэб городуудһаа мэдээжэ футболистнуудай уригдажа ерэхэ ушарнууд заншалта болонхой.

1971 онһоо 1974 он болотор бирагүй дүн харуулһан юм. Энээнэйнгээ удаа наадахаяа болёо һэн. Харин үнгэрэгшэ жэлһээ «Сахалинай» футболистнууд дахин наадажа эхилбэ. Тиихэдэшье бирагүй дүн харуулжа, мүрысөөнэй таблицада [illegible] Байгша ондо үнгэргэгдөөд ябаһан 12 уулзалгадаа эдэнэр 18 очко абажа, мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури эзэлнэ. Эдэнэр манайда ерэхынгээ урда тээ Ангарскын «Ангарада» айлшалхадаа, талмайн эзэдтэ 1:0 гэһэн тоотойгоор диилдэһэн байба. Тиигэжэ «Сахалинай» футболистнууд байгша ондо түрүүшынхиеэ шүүгдэһэн байха юм.

Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ үдэшэлэн эхилһэн нааданда «Сэлэнгын» футболистнууд Соболев, Кокорин, Алферов гэгшэд һайн добтолго хээ. Эндэ Соболев хоёр удаа бүмбэгэ углууһаа сохиходоо, добтологшодтоо тэрэнээ тон һайнаар дамжуулба. Эндэ Истомин Алферов хоёр абаһан бүмбэгэеэ яаруу дундаа сохиходоо, бартааһаа тэд дээхэнүүр эльгээжэ, миин һалаа. «Сэлэнгын» хамгаалагшад талмайн тэг дунда бүмбэгээ булаалгажа, [illegible] тоо нэмжэрхёо. Шангаар сохигдоһон энэ бүмбэгые манай вратарь Арсалан Жамьяндабаев барижа шадабагүй.

Наадanай хоёрдохи хахадта «Сэлэнгын» футболистнууд ээлжээлжэ ябаад добтолгодо ороно. Зүгөөр онобшогүйгөөр сохигдоһон бүмбэгэ бартааһаа хажуу тээгүүр гарана. Сергей Кокориной добтолжо ябаха үедэ айлшадай хамгаалагшад алдуу гаргажа, бартаа руугаа ялын бүмбэгэ сохюулха болобо. Эндэ Кокорин бүмбэгэ эршэтэйхэнээр сохижо, уулзалгаяа 1:1 тоотой болгобо.

Энээнэй удаа айлшадай добтологшод «сэлэнгынхидэй» бартаа руу хоёр удаа бүмбэгэ сохижо оруулһан юм. Зүгөөр энээниень наада үнгэргэхээ Томскһоо ерэһэн республикын категориин судья Николай Рудаков тоолоогүй байжа, стадиондо суглараашадые баясуулаа. Энээгээр наадан дүүрэжэ, «Сэлэнгын» футболистнууд эрхим командатай тэнсэжэ гараба. Удаадахи наадан Владивостокэй «Луч» командатай үсэргэдэр үнгэргэгдэхэ.

Т. БАДМАИН.

АЙЛШАД ТҮРҮҮЛНЭ

Аяншалагшадай «Байкальский прибой» гэдэг баазада шатараар залуушуулай дунда Ураал болон Алас-Дурна зүгэй зонын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысөөн эхилбэ. Мүрысөөндэ Красноярска хизаарай, Новосибирскэ, Эрхүүгэй, Шэтын областьнуудай, Улаан-Үдын спортын наймадахи һургуулиин командануud хабаадана. Шатаршад хоёр бүлэгтэ хубаараад наадаһан байна.

Нэгэдэхи бүлэгтэ наадагшадай дунда Томскын шатаршад түрүүлбэ. Эдэнэр Улаан-Үдын хоёрдохи командые 3,5:2,0 тоотойгоор шүүһэн юм. Мүн удаадахи наадануудта Бердскын, Эрхүүгэй шатаршадые 5,5:0,5, 4:2 тоотойгоор илаа. Улаан-Үдын нэгэдэхи командада 2,5:3,5 гэһэн тоотойгоор шүүгдэһэншье һаа, дүн хамта 15,5 очкотой болобо. Хоёрдохи һуурида ябаһан Улаан-Үдын нэгэдэхи команда 14 очкотой болобо. Эдэнэр Прокопьевскын шатаршадтай 3:3 тоотойгоор тэнсэбэ, [illegible]

Л. ГАРМАЕВА.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50 95, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающее—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское 3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Н-00457. Заказ 171.